

Consiliul Național al Persoanelor Vârstnice

Vârsta a patra: perioada celor mai în vârstă dintre vârstnici

Simona NEGOESCU

IULIE, 2020

Cuprins

I. Introducere.....	2
II. Caracteristicile vârstei a patra.....	5
2.1 Vârsta – noțiuni generale.....	5
2.2 Conceptul de vârstă a patra	8
2.3 Viitorul îmbătrânirii: regândirea bătrâneții.....	11
III. Profilul persoanelor vârstnice aflate la vârstă a patra	14
3.1 Demografia vârstei a patra în UE	14
3.2 Evoluția demografică la nivel global a vârstnicilor de 80 ani și peste	21
3.3 Grupa a patra de vârstă în România: prezent și viitor	25
IV. Concluzii și propuneri.....	34
V. Bibliografie	37
VI. Anexe	39

Introducere

Populațiile din întreaga lume îmbătrânesc, o știm cu toții, o auzim în mass-media, o simțim, ba chiar o vedem și în jurul nostru. Este deja un fapt bine cunoscut că îmbătrânirea e un fenomen care nu se limitează doar la țara noastră, că e o problemă care preocupă toată Europa și chiar întreaga lume. Însă dincolo de percepțiile noastre, mai mult sau mai puțin subiective, este totuși important să nu confundăm procesul îmbătrânirii demografice cu îmbătrânirea membrilor societății și să nu transferăm automat consecințele îmbătrânirii corpului uman și asupra îmbătrânirii populațiilor. De fapt, din punct de vedere demografic, îmbătrânirea înseamnă creșterea ponderii populației vârstnice în populația totală.

Fără îndoială, că în ultimii ani s-au spus atât de multe despre vârsta înaintată, îmbătrânirea activă și schimbările necesare în domeniul socio-economic. Procesele de îmbătrânire a populației din UE reprezintă și vor constitui una dintre cele mai importante provocări care vor condiționa dezvoltarea statelor membre. Revoluția demografică de la începuturile secolului al XX-lea se continuă și în secolul al XXI-lea și nu a generat niciodată, în istoria omenirii, îngrijorarea care se resimte acum referitoare la îmbătrânirea societăților pe o asemenea scară. De altfel, una din realizările societăților industriale, a consumatorilor și a post-consumatorismului este o prelungire a vieții umane, dar, pe de altă parte, trebuie să ținem seama în special de scăderea ratelor de fertilitate în unele țări în special în țările foarte dezvoltate. Una din consecințe este modificarea proporției dintre ponderea lucrătorilor și a pensionarilor, inclusiv a pensionarilor în caz de invaliditate. Deoarece majoritatea țărilor europene își identifică soluțiile din politica de securitate socială, ale cărei fundații au fost înființate la sfârșitul secolului al XIX-lea, principiul lui Bismarck modernizat de Beveridge, putem paria pe ipoteza că securitatea socială a milioane de oameni poate fi clătinată. Astfel, îmbătrânirea societăților are consecințe și provocări nu numai în domeniul socio-cultural, dar și în cel economic. Rădăcinile acestei situații sunt în trecut, deoarece previziunile secolului al XX-lea și analizele demografice au evidențiat în mod clar conturul consecințelor proceselor demografice.

Această situație se reflectă și pe piața muncii. Conform previziunilor Eurostat, până în anul 2050 numărul de persoane în vârstă de 65 de ani și peste în țările UE va crește cu aproximativ 70%, iar numărul persoanelor active (15-64 ani) va scădea cu 12%.

Nu numai Europa, ci și întreaga lume se confruntă cu provocările unei îmbătrâniri a populației, iar această problemă nu se mai referă numai la țările dezvoltate, ci și la cele în curs de dezvoltare. Prognozele arată că până în anul 2050, 80% din populația cu vârsta de peste 65 de ani va fi în țările în curs de dezvoltare. Problema îmbătrânirii populației în deceniile următoare se va aplica și țărilor subdezvoltate și trebuie subliniat faptul că sistemele lor sociale sunt foarte puțin dezvoltate, ceea ce va avea consecințe socio-economice serioase. Dezvoltarea socială durabilă este legată de dezvoltarea economică care, în țările puternic dezvoltate, a constituit baza garanției ordinii socio-economice și a făcut posibilă modelarea și dezvoltarea politicii de securitate socială. Între timp, cu structuri demografice în schimbare diametrală, majoritatea sistemelor din domeniul social vor fi ineficiente și vor trebui să fie remodelate. Bunăstarea socială și securitatea socială se numără printre factorii determinanți ai ordinii sociale. De asemenea, trebuie avut în vedere faptul că modelul tradițional al familiei, inclusiv familia multigenerațională, este foarte slab și astfel generează un număr tot mai mare de beneficiari nu numai de pensii pentru limită de vârstă, ci și de îngrijire formală care poate provoca dezechilibre ale acestor elemente importante de securitate.

În acest context nu este surprinzător faptul că îmbătrânirea activă și îmbătrânirea au devenit o provocare în secolul XXI și sunt încorporate în majoritatea documentelor cheie ale strategiilor europene. Recomandările pe care le conțin sunt reflectate în politica socială a diferitelor țări ale comunității. Toate cele prezentate anterior nu sunt însă suficiente pentru a prezenta întregul tablou numit „*îmbătrânire demografică*”.

Zi de zi și an de an, tehnologiile noi schimbă fața lumii în care trăim și ne permit să trăim vieți mai lungi și mai bune decât strămoșii noștri.

În urmă cu mii de ani condițiile de viață erau extrem de aspre, iar numărul mare de accidente soldate cu răniri, fracturi și hemoragii, la care se adăugau insolațiile, degerăturile și mușcăturile animalelor veninoase, făceau ca speranța de viață a omului să fie foarte mică. În vremurile imemorabile primii oameni se preocupau, pe lângă asigurarea hranei, a unui adăpost și de apărarea tribului împotriva pericolelor de tot felul, și de vindecarea empirică. Erau nevoiți să facă acest lucru deoarece condițiile de viață erau atât de aspre, încât acum 50.000 e ani foarte puțini dintre ei reușeau să ajungă la 20-25 de ani. Din neolitic și până în Evul Mediu, media de viață a omului a fost de 30-35 de ani în Europa, iar în Africa și la amerindieni de doar 20-25 de ani.

În prezent oamenii ating, în medie, vârste destul de înaintate, ceea ce ar trebui să ne facă să fim recunoscători că trăim în astfel de vremuri care ne permit să ne bucurăm de viață atât de lungi față de cele ale strămoșilor noștri. În ceea ce privește longevitatea, fiecare aspiră să trăiască mult timp și în bună sănătate, dar societatea trebuie să furnizeze un mediu favorabil persoanelor vârstnice, continuând să asigure o echitate intergenerațională, în toate domeniile vieții sociale.

Odată cu atingerea unor vârste cât mai înainte de cât mai multe persoane, vârsta a patra a devenit o realitate. Prin prelungirea perioadei de viață¹ care era considerată ca „vârsta a treia“, în ultima vreme au fost propuse periodizări care, dincolo de limitele cronologice, au o justificare biologică, funcțională, privind capacitățile de activitate, nivelul de integrare socială, autonomie /dependență. Astfel, în ultimii ani, din rațiuni științifice și etice s-a determinat, în afara clasificărilor și periodizărilor deja cunoscute, schimbări de delimitări privind clasificarea populației vârstnice. Având în vedere evoluția demografică, a devenit mai mult decât evident faptul că vârsta a treia nu mai acoperă realitatea, fiind necesară introducerea categoriei de „vârsta a patra“. Tocmai trecerea la această nouă clasificare face obiectul studiului de față.

Prin intermediul acestui demers dorim să atragem atenția asupra aspectelor pozitive ale îmbătrânirii și regândirii stereotipurilor care fac referire la înaintarea în vârstă, prezentând caracteristicile celor mai vârstnici dintre vârstnici. Astfel sperăm să atragem atenția asupra părții pozitive a îmbătrânirii demografice deoarece persoanele vârstnice sunt membri valoroși ai familiilor și comunităților din care fac parte.

¹ În mai multe țări cu indice de îmbătrânire demografică înalt, speranța de viață a atins și chiar depășit 80 de ani.

Caracteristicile vârstei a patra

2.1 Vârsta – noțiuni generale

Majoritatea țărilor dezvoltate din lume au acceptat vârsta cronologică de 65 de ani ca o definiție a persoanei vârstnice, dar, ca multe concepte, acesta nu se aplică în mod universal peste tot în lume. Deși această definiție este oarecum arbitrară, este de multe ori asociată cu vârsta la care o persoană poate începe să primească pensia.

Deși există definiții frecvent utilizate la bătrânețe, nu există un acord general cu privire la vârsta la care o persoană este considerată vârstnică. Utilizarea comună a unei vârste calendaristice pentru a marca pragul bătrâneții presupune echivalența cu vârsta biologică, dar, în același timp, este în general acceptat că acestea două nu sunt sinonime deoarece bătrânețea este, în general, starea care caracterizează grupa de vârsta a persoanelor de peste 65 de ani, iar îmbătrânirea este procesul prin care individul parcurge drumul de la normal la patologic.

Sunt considerate a fi persoane vârstnice, cele care se află în perioada în care se manifestă un declin pe plan fiziologic, psihologic și social, ca urmare a evoluției firești din punct de vedere biologic, îmbătrânirea definind de fapt ansamblul proceselor pe care le suferă un organism, după faza sa de dezvoltare.

Procesul de îmbătrânire este, desigur, o realitate biologică, care are propria sa dinamică, în mare parte dincolo de controlul uman. Aceasta este supusă și construcțiilor prin care fiecare societate înțelege sensul bătrâneții. În lumea dezvoltată, timpul cronologic joacă un rol esențial.

Vârsta de 60 sau 65 de ani este aproximativ echivalentă cu vârstele de pensionare în majoritatea țărilor dezvoltate și se spune că este începutul bătrâneții. În multe părți ale lumii în curs de dezvoltare, timpul cronologic are o importanță mică sau niciuna în definirea bătrâneții. Alte semnificații legate de vârsta socială sunt mai semnificative, cum ar fi rolurile atribuite persoanelor în vârstă, în unele cazuri fiind pierderea rolurilor care însoțesc declinul fizic, aspect semnificativ în definirea bătrâneții. Astfel, în contrast cu reperele cronologice care marchează viața, etapele din lumea dezvoltată, bătrânețea în multe țări în curs de

dezvoltare se vede că începe în momentul în care contribuția activă nu mai este posibilă – adică momentul pensionării².

Clasificarea pe vârste a variat între țări și de-a lungul timpului, reflectând în multe cazuri diferențele de clasă socială sau capacitatea funcțională legată de forța de muncă, dar mai des, nu a fost o reflectare a situației politice și economice. De cele mai multe ori definiția este legată de vârsta de pensionare³.

Dinamica structurală a populației și tendința evidentă de creștere a segmentului vârstnic fac de mulți ani subiectul a numeroase studii. Problema îmbătrânirii a fost văzută sub aspect psihologic și comportamental (Baltes și Carstensen, 2008), politico-economic (Seshamani și Gray, 2004, Walker, 2006), geografico-medical (Cassarino și Setti, 2015) sau sociologic (Turner, 1998). În virtutea relației sistemice agregate în care se întâlnesc populația, economia, administrația și politica este evident că abordarea rămâne deschisă.

Vârsta reprezintă una dintre variabilele demografice în funcție de care se pot grupa membrii unei comunități. Vârsta este definită ca timpul scurs de la nașterea unei ființe până la un anumit moment din viața ei, exprimat în numărul de ani (luni, zile). Aceasta este *vârsta cronologică*, cea care are relevanță în analiza demografică. În funcție de aceasta, o persoană poate fi încadrată în grupa de vârstă corespunzătoare anului nașterii, dar și în grupe mult mai mari, agregate, respectiv grupa vârstei tinere (0-15 ani), adulte (15-64) sau vârstnice (peste 65 ani, numită adesea și "vârsta a treia").

Creșterea duratei medii de viață și a numărului persoanelor vârstnice a făcut necesară în ultima vreme o detaliere a acestei ultime grupe, vorbindu-se de vârstnici relativ mai tineri, numiți și „vârsta a treia” (65-79 ani), sau vârstnici relativ mai bătrâni, numiți și „vârsta a patra” (80 ani și peste).

Această clasificare bazată pe vârsta cronologică integrează implicit aspecte ale *vârstei biologice*, fără însă a exista o corespondență strictă între cele două tipuri de vârstă, pentru simplul fapt că nu toți oamenii îmbătrânesc în același ritm și cu aceleași efecte asupra funcționării organismului biologic. Astfel, *vârsta biologică* reprezintă starea fizică și fiziologică a organismului și organelor care îl compun, acestea suferind treptat un proces de maturizare

² Gorman M., Development and the rights of older people apud Randel J, et al., Eds. The ageing and development report: poverty, independence and the world's older people. Earthscan Publications Ltd., London, 1999, pp. 3-21;

³ Thane P., The muddled history of retiring at 60 and 65, New Society, 1978; pp. 234-236.

și apoi de îmbătrânire. Este clar că incidența bolilor și dizabilităților crește dramatic la bătrânii medii și mai ales la bătrânii vârstei a patra, de la 75 ani în sus (sau peste 80 ani).

Vârsta socială se referă la rolul sau statutul pe care o persoană îl are în raport cu ceilalți membri ai comunității. Acest lucru poartă marca unei puternice influențe de ordin istoric, legat fiind de tradiția și obiceiurile culturale ale grupului. Vârsta socială se exprimă prin atribute de tipul părinte, bunic, pensionar, ucenic, licean, etc. Tranziția de la un statut social la altul poate fi uneori dificilă și greu asumată. Această dificultate are legătură, într-o anumită măsură cu *vârsta psihologică*, reprezentată de capacitățile mentale pe care o persoana le poate mobiliza ca răspuns la schimbarea mediului. Ea include memoria, dar și părerea față de sine, comportamentul și motivațiile în raport cu cei din jur, modul de raportare la viitor. Astfel, o persoană considerată în vârstă din punct de vedere cronologic, poate fi, de fapt, mult mai tânără din punct de vedere social, dacă rămâne în activitate o perioadă mai lungă de timp, și chiar de-a dreptul tânără din punct de vedere psihologic, dacă atitudinile și comportamentul său relevă adaptabilitate și dinamică spirituală.

Toate aceste vârste vizează individualitatea umană, sensul îmbătrânirii fiind în această situație unul ireversibil.

La nivelul unei populații lucrurile au, însă, o cu totul altă semnificație. Proporția vârstnicilor în totalul populației este un instrument de caracterizare demografică generală, comunitatea respectivă putând fi caracterizată ca: tânără, când ponderea vârstnicilor din cadrul ei este sub 7%, în curs de îmbătrânire (7-14%), îmbătrânită (14-21%) și hiperîmbătrânită (peste 21%). Îmbătrânirea demografică este, în acest caz, un proces variabil, respectiv reversibil, el depinzând de jocul celorlalți factori și fenomene demografice.

Creșterea ponderii populației vârstnice induce o serie de aspecte legate de nevoile specifice, petrecerea timpului liber și recreere, locuințe și condiții de trai, problemele de sănătate și riscul de abuz asupra persoanelor în vârstă. Creșterea rapidă a proporției „celor mai în vârstă dintre vârstnici” are de asemenea o importanță specială în termeni de politici publice, deoarece acest segment de vârstă, din cauza degradării firești a stării de sănătate, reclamă îngrijiri specializate și individualizate pe termen lung.

2.2 Conceptul de vârstă a patra

Practic, vârsta a patra întruchipează toate temerile bătrâneții; aduce fragilitate, neputința și pierderea autonomiei. Pentru persoanele active de vârsta a treia, cei de vârsta a patra reprezintă „ceialți” (Gilleard - Higgs 2000). Vârsta a patra sunt „ei” cei cu handicap și pasivi față de „noi” cei sănătoși și activi. (Hasmanová Marhanková 2013).

Însă întrebarea care se impune a fi pusă este dacă vârsta a patra reprezintă sau nu „adevărata îmbătrânire”, comparativ cu vârsta a treia, fără limitări de sănătate semnificative, cea mai mare teamă a vârstnicilor fiind pierderea independenței și a autonomiei, de aici rezultând și frica de a atinge vârsta a patra.

Împărțirea persoanelor vârstnice în tinere și vârstnice, sau a treia și a patra vârstă, se bazează pe ideea simplă a mai multor stadii ale îmbătrânirii. Îmbătrânirea este de obicei definită ca începând de la 65 de ani, ceea ce poate însemna că ne-au mai rămas 35 de ani dacă reușim să atingem pragul de 100 ani.

Totuși a spune că toți vârstnicii sunt la fel, indiferent de vârsta pe care o au, este nesustenabilă datorită faptului că aceștia sunt un grup foarte divers din mai multe puncte de vedere și aflat într-o continuă creștere numerică în viitorul apropiat.

Dualitatea modului în care este privită îmbătrânirea, adică vârstnic – tânăr și vârstnic-vârstnic, a fost introdusă prima dată în 1974 de către Neugarte. La scurt timp după acesta, în 1991 Laslett a venit cu introducerea terminologiei de vârsta a treia și a patra.

Însă ambii autori disting diferențele din cadrul grupei persoanelor vârstnice cu scopul sublinierii unicității vârstei a treia, separând-o de vârsta a patra. Asemănător diferențierea dintre cele două grupe de vârstă poate fi găsită și în deosebirea dintre îmbătrânirea normală și patologică, inclusiv presupunerea că vârsta foarte înaintată se caracterizează printr-o serie de patologii.

Recent, în mod preponderent interesul cercetărilor din domeniu s-a concentrat explicit și implicit doar asupra celor de vârsta a treia, populația de vârsta a patra fiind cercetată mai mult din perspectiva îndeplinirii conceptului de îmbătrânire activă.

Există numeroase abordări ale vârstei de patra, însă în următoarele rânduri ne vom concentra pe prezentarea celor mai importante dintre acestea.

Conform psihologilor Baltes și Smith (2003), există două modalități de a defini vârsta a patra, ambele abordări fiind bazate pe vârsta cronologică, în timp ce definiția originală a lui Laslett (1991) era bazată pe vârsta socială.

În conformitate cu abordarea demografică, trecerea de la vârsta a treia la a patra se întâmplă când 50% din acea cohorta de vârstă rămâne în viață. În țările dezvoltate, aceasta este de aproximativ 75-80 de ani.

O abordare mai sofisticată calculează proporția de 50 la sută din indivizii care nu au murit tineri. În general, îi include doar pe cei care au trăit peste 50 sau 60 de ani. Astfel, granița de trecere la vârsta a patra este stabilită în jurul vârstei de 80 de ani.

Această limită este folosită și de Baltes și Smith (2003). Stabilirea unei limite care se bazează pe persoană, nu se bazează pe speranța de viață, ci pe durata de viață maximă. Din această perspectivă însă, vârsta din tranziția la vârsta a patra variază semnificativ de la 60 până la 90 de ani. Este necesar să adăugăm că Baltes folosește termenul de vârsta a patra ca sinonim cu cel de cei mai vârstnici dintre vârstnici.

În mod similar, sunt caracterizate definițiile și altor autori (cum ar fi Walker 2000), după vârsta cronologică și astfel consideră că vârsta a patra este un sinonim pentru adulții în vârstă de peste 75 ani. Granița respectă tradiția franceză și corespunde discursului medical, deoarece este posibil să se identifice fenomenologia specifică bătrâneții în majoritatea populației (Kalvach 2004; Pacovsky 1990). Această clasificare se bazează pe îmbătrânirea biologică și pe nevoile politicii sociale de a defini în mod clar populația vizată.

Însă, după cum am explicat anterior, avem și o definiție a vârstei a patra din punct de vedere al vârstei sociale realizată de către Laslett (1991).

Laslett consideră vârsta a treia o fază de viață complet nouă, dar nu acorda prea multă atenție vârstei a patra în cartea sa, caracterizând vârsta a patra drept o perioadă de infirmitate finală, decrepitudine și deces. În opinia sa, vârsta a patra contrastează puternic cu vârsta a treia, vârful de viață, o perioadă plină de activitate și plăcere. El consideră că debutul vârstei a patra poate fi amânat prin efort individual, dar efectul efortului respectiv variază foarte mult.

După părerea lui Baltes și Baltes (1993), majoritatea persoanelor de vârsta a treia (adică aproximativ cei aflați între 60-80 ani) din țările industrializate pot compensa punctele slabe cauzate de îmbătrânirea biologică prin folosirea resurselor culturale și sociale pe care le au la dispoziție. Autorii nu sunt optimiști cu privire la vârsta a patra. Ei presupun că în viitor, din ce în ce mai mult, oamenii vor atinge această vârstă (adică aproximativ 80+), dar că acești ani adăugați vor conduce în general la o calitate a vieții mai scăzută. Luând în considerare că studiile cele mai recente arată o creștere semnificativă a disfuncțiilor cu vârsta, cei doi autorii consideră numărul tot mai mare de oameni care trăiesc până la vârsta

a patra, sau mai degrabă peste 80 de ani, ca un test de rezistență și adaptabilitate. Prin urmare, într-o lucrare din anul 2003 Baltes și Smith formulează o întrebare, pe care aceștia o consideră esențială, și anume dacă eforturile depuse pentru prelungirea duratei de viață nu contribuie de fapt la existența unui număr redus de oameni care ar putea muri cu demnitate. Astfel, datorită pierderii plasticității mentale și a capacității foarte limitate de a învăța lucruri noi la vârstă înaintată, exista temerea că cei de vârsta a patra ar putea fi considerați o simplă continuare a vârstnicilor aflați la vârsta a treia.

Gilleard și Higgs (2010) din punct de vedere al vârstei sociale, subliniază că vârsta a patra nu poate fi privită ca un contrapunct pentru vârsta a treia. Potrivit acestora, vârsta a patra nu este nici o etapă inevitabilă a vieții și nici un opus nereușit al îmbătrânirii cu succes.

Ei definesc vârsta a patra drept un imaginar social, un set de ipoteze despre dependența și nedemnitatea vârstei reale avute (Gilleard – Higgs 2013: 368-389), punând la îndoială posibilitatea de a o înțelege prin experiență personală, deoarece un rol crucial îl joacă structurile sociale, în special strategiile de politică socială. Astfel compară vârsta a patra cu o gaură neagră, și în mod similar cu alți autori (Higgs - Jones 2009; Lloyd și colab. 2014), ei înțeleg pierderea agerimii mentale și autocontrolului ca trăsături esențiale ale vârstei a patra. Altfel spus „Indivizii nu mai sunt capabili să-și gestioneze viața de zi cu zi”. (Gilleard - Higgs 2010: p. 125).

Sănătatea este un factor semnificativ determinant al vârstei a patra, deși condiționalitatea de sănătate a îmbătrânirii este una individuală. Perioada bătrâneții aduce cu sine numeroase probleme de sănătate. Bătrânii au, de regulă, o listă lungă de plângeri privind sănătatea (Kalvach și colab. 2008: p. 111).

Procesul îmbătrânirii include transformări fiziologice, biochimice și comportamentale, declinul psihic fiind condiționat de o serie de factori de natură subiectivă, de natură fiziologică, precum și de condițiile de mediu (Kalvach et al. 2008).

Toate aceste simptome mai sunt denumite și sindromuri geriatrice. Pe lângă mobilitatea restrânsă și deteriorarea simțurilor care ar putea, de asemenea, să limiteze semnificativ mobilitatea, prin lipsa de participare la diverse activități și la viața socială în general, îmbătrânirea crește semnificativ șansele de demență.

Cea mai frecventă cauză a demenței, boala Alzheimer, afectează aproximativ cinci la sută dintre cei de 60 de ani și peste, în timp ce printre cei de 85+ ani, mai mult de jumătate sunt afectați (Sorbi și colab. 2012). Chiar și fără demență, îmbătrânirea duce la pierderea potențialului intelectual și plasticitatea sinelui. De exemplu, persoanele de peste 90 de ani

sunt aproape incapabile să învețe tehnici cognitive complicate, cum ar fi cele mnemonice. (Baltes 2009). De asemenea introduce provocarea menținerii concepției de sine, respectul de sine și de demnitate (Baltes - Mayer 2001; Erikson - Erikson 1999; Sýkorová 2007). Întreținerea sau reconstrucția identității la vârsta a patra este o provocare cheie. Mecanisme de adaptare de succes ale vârstei a treia ar putea eșua în timpul tranziției către vârsta a patra (Jopp și colab. 2008). Procesul de optimizare în vârsta a patra este, în mod inerent, mult mai mult dificil decât la vârsta a treia (Baltes - Smith 2003).

După cum putem observa, cei mai mulți specialiști descriu atingerea vârstei a patra nu ca un deziderat ci mai degrabă o situație în care nu ne dorim să ne aflăm. Și totuși atingerea longevității rămâne un mare vis al umanității, iar odată cu creșterea rapidă a speranței de viață în lume, vârsta a patra se conturează ca o realitate și o parte normală a fenomenului de îmbătrânire.

Când se face referire la criteriul de demarcare a vârstelor adulte, adesea vârsta a patra este portretizată ca o perioadă de accentuare a tuturor limitărilor fizice, comparativ cu vârsta a treia în care există unele modificări, dar acestea nu sunt vizibile în mod deosebit.

În realitate însă, schimbările pot apărea la toate vârstele, dar ceea ce face diferența este stilul de viață al fiecăruia, serviciile medicale, condițiile igienico-sanitare, sistemele de protecție a persoanelor vulnerabile ș.a., care în prezent au permis amânarea dificultăților fizice majore pentru o perioadă cât mai târzie. În plus, multe aspecte fiziologice atribuite în trecut vârstnicilor nu numai că pot fi amânate, datorită progreselor medicinei, dar, dacă apar, pot fi ușor tratate sau mascate.

2.3 Viitorul îmbătrânirii: regândirea bătrâneții

Ce definește o persoană „vârstnică”? După cum se dovedește, răspunsul variază în funcție de vârsta celui chestionat. Dacă aveți sub 30 de ani, studiile arată că este posibil să spuneți că bătrânețea începe la 60 de ani. Dacă aveți undeva în jur de 40-50 de ani, s-ar putea să spuneți 70 de ani. Dacă aveți 60 sau 70 de ani, definiția dvs. de „bătrânețe” ar putea să fie 80 de ani sau chiar mai mult. Se pare că avem tendința de a ne simți mai tineri cu cât suntem mai în vârstă: mulți oameni în vârstă de 80 de ani au declarat că se simt ca la 70 de ani.

Caracteristicile stilului de viață la bătrânețe se schimbă pe măsură ce și noi îmbătrânim. În timp ce majoritatea tinerilor între 18 și 29 de ani spun că uitarea numelor

este un semn al îmbătrânirii, mai puțin de 50% dintre cei de peste 29 de ani consideră că același lucru.

A avea nepoți este și ceva pe care tinerii îl văd ca o caracteristică a vârstnicilor, dar este posibil ca persoanele mai în vârstă să nu fie de acord. Se pare că numărul de ani pe care l-am trăit nu este un indicator viabil pentru modul în care am îmbătrânit.

Astăzi, percepția noastră asupra vârstei se schimbă mai mult ca oricând. Datorită progreselor în știință, medicină și tehnologie, este posibil să trăim mai mult - până chiar la 90, 100 de ani și, în consecință, va trebui să continuăm să redefinim ce înseamnă să fii „vârstnic”. Aceste progrese prezintă, de asemenea, o oportunitate de a începe să ne gândim la un viitor nu prea îndepărtat, în care îmbătrânirea nu poate însemna pierderea vitalității și funcționalității fizice, mentale și emoționale, ci menținerea, sau chiar câștigarea acesteia ca membri ai unei noi generații, contribuind semnificativ pentru societate.

Multe dintre obiceiurile noastre de zi cu zi s-ar putea să parcurgă deja un drum lung pentru menținerea sănătății pe termen lung. S-a observat un accent sporit pe sănătate și bunăstare în societatea noastră, iar milenialii⁴ sunt pe drumul bun. Într-un sondaj, 47% dintre mileniali au răspuns că și-au schimbat obiceiurile de a mânca spre unul mai sănătos și fac exerciții fizice cel puțin o dată pe săptămână. Dar asta nu înseamnă că generațiile în vârstă nu sunt preocupate și de sănătate. De exemplu, o mare proporție din cei care aparțin generațiilor X⁵ pun un accent similar pe atributele de sănătate ale alimentelor ca omologii lor mileniali.

În plus, există un număr tot mai mare de inovații medicale care abordează prevenirea și tratarea semnelor fizice adesea asociate cu bătrânețea. Cercetătorii caută acum modalități de a încetini procesul de îmbătrânire fundamentală și de a reduce impactul acestuia asupra întregii populații. De exemplu cercetările în domeniul celulelor stem, care odată cu înaintarea în vârstă își pierd capacitatea de a se diviza, provocând totul, de la părul gras până la degenerarea țesuturilor. Unele studii au identificat întinerirea celulelor stem (în esență, readucând scânteia pe căile metabolice care stimulează creșterea și dezvoltarea acestor celule) ca o posibilă atenuare a unor produse secundare inevitabile ale îmbătrânirii.

⁴ În Lumea Occidentală, milenialii (denumiți și Generația Y) reprezintă cohorta demografică ce a urmat Generației X. Nu există date precise pentru începutul sau sfârșitul acestei generații; demografii și cercetătorii folosesc de obicei începutul anilor 1980 ca dată de naștere a primilor mileniali, și mijlocul anilor 1990 până la începutul anilor 2000 ca ultimi ani.

⁵ Generația X este o sintagmă ce se referă la generația persoanelor născute în intervalul aproximativ 1961–1980 (granițele variază de la o sursă la alta; în plus, există decalaje între diferitele spații geopolitice). Sintagma a fost folosită în demografie, științe sociale, marketing și frecvent pusă în legătură cu cultura de masă.

Este prea devreme să spunem care sunt progresele științifice care vor da roade și chiar cu aceste progrese, vârsta va avea un efect negativ, sperăm că într-o mai mică măsură. Cu toate acestea, mulți dintre noi ne putem aștepta să beneficiem de noile tehnologii și tratamente menite să ne ajute să menținem mobilitatea și funcționalitatea mai mult timp, pentru a ne trăi viața așa cum ne dorim mai mult decât am crezut vreodată.

Oamenii de știință și cercetătorii sunt în prima linie pentru a explora ce înseamnă să fii vârstnic, ajutându-ne să găsim modalități de a trăi vieți mai sănătoase și mai pline. Dar putem participa, de asemenea, ca indivizi, regândindu-ne în mod activ propria percepție a îmbătrânirii și îmbrăcând oportunitățile pe care le oferă.

Îmbătrânirea este un numitor comun în toată lumea, deși există încă multe incertitudini cu privire la orizont, putem lua acum măsuri pentru a ne asigura că pentru fiecare dintre noi bătrânețea nu va însemna doar a trăi mult, ci a trăi bine.

Din activitatea curentă a Consiliului Național al Persoanelor Vârstnice și interacțiunile cu cei aflați deja la vârsta a patra putem afirma, fără urmă de îndoială, că la 80 de ani oamenii nu sunt încă vârstnici, ci mai degrabă au atâta vitalitate încât parcă abia au împlinit 60 de ani.

Profilul persoanelor vârstnice aflate la vârsta a patra

Oamenii „vârstnici” îmbătrânesc și mai mult. În timp ce acest lucru poate părea evident, o perspectivă statistică poate să ofere o viziune interesantă asupra modului în care aceștia își desfășoară traiul zilnic în contextul acestei revoluții de longevitate pe care o trăim în zilele noastre. În capitolul ce urmează vom prezenta datele statistice care contribuie la realizarea unui profil al celor care se încadrează în ceea ce se numește vârsta a patra. Pe parcursul lucrării de față vom observa că aceste informații nu se referă doar la situația din România, ci sunt din toată lumea, prezentarea acestor date reușind să descrie cât mai exact persoanele vârstnice de peste 80 de ani, numită și vârsta a patra.

3.1 Demografia vârstei a patra în UE

Dacă la începutul secolului al XIX-lea populația Europei reprezenta 15,0% din populația planetei, până în 2050 va reprezenta numai 5,0%, datorită creșterii populației în alte regiuni ale lumii și scăderii populației în Europa.

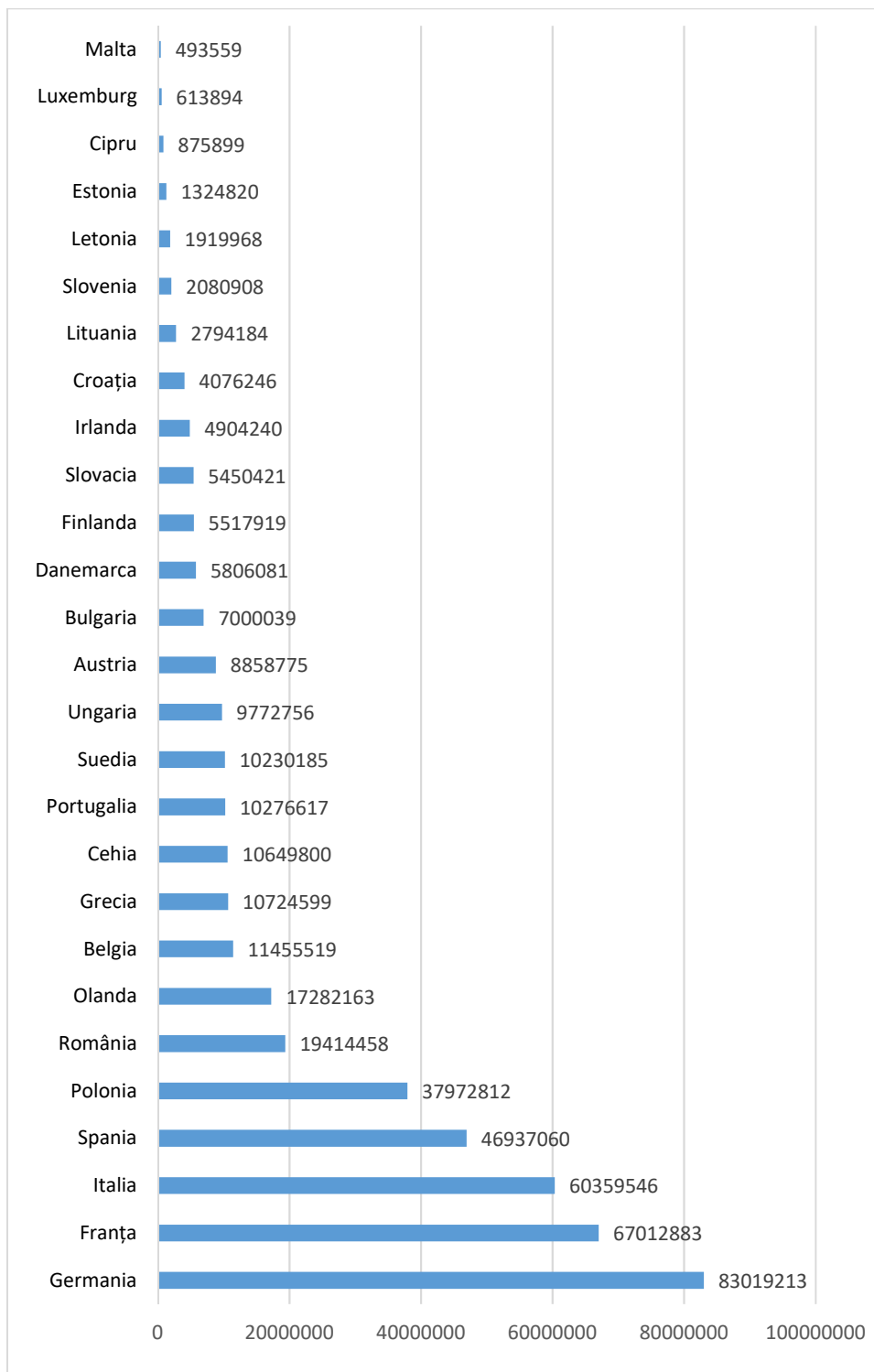
Populația Uniunii Europene (UE – 27⁶) a ajuns la aproximativ 446,82 milioane de persoane la 1 ianuarie 2019, de la 446,09 milioane persoane la 1 ianuarie 2018 însă creșterea populației cu 0,72 milioane de locuitori s-a datorat în mare parte migrației nete.

Cu 83 milioane de rezidenți (sau 18,5% din totalul populației UE la 1 ianuarie 2019), Germania este cel mai populat stat membru al UE, urmată de Franța (67 milioane sau 15,0%), Italia (60,3 milioane, sau 13,5%), Spania (46,9 milioane, sau 10,5%) și Polonia (37,9 milioane, respectiv 8,5%), urmate de România (19,4 milioane, sau 4,3%).

În 2019 față de anul 2018, populația a crescut în 17 state membre și a scăzut în 10 dintre acestea (tabelul nr. 1 din anexă). Cele mai mari creșteri au fost înregistrate în Spania (+278.613 de rezidenți), Germania (+226.862 de rezidenți), Suedia (+109.943 de rezidenți) și Olanda (+101.079 de rezidenți). În schimb, cele mai mari scăderi ale populației au fost înregistrate în Italia (-124.427 de rezidenți), România (-116.173 de rezidenți), Bulgaria (-49.995 de rezidenți) și Croația (-29.247 de rezidenți).

⁶ În prezent, Uniunea Europeană este alcătuită din 27 de state membre după ce Marea Britanie s-a retras din Uniunea Europeană la data de 31 ianuarie 2020.

Figura nr. 1: Populația statelor membre UE-27, la 1 ianuarie 2019

Sursa: prelucrare CNPV după baza de date Eurostat, Populația la 1 ianuarie 2018

Tinerii (între 0 și 14 ani) au reprezentat 15,4% din populația UE (tabelul nr. 1), în timp ce persoanele considerate a fi în vârstă de muncă (între 15 și 64 de ani) au reprezentat 64,6% din populație. Persoanele vârstnice (65 de ani și peste) au avut o pondere de 20,3%,

cu o creștere de 2,9 puncte procentuale (20,3 față de 17,4) comparativ cu valoarea înregistrată cu 10 ani în urmă.

La nivelul statelor membre ale UE, în anul 2019, cea mai mare pondere a tinerilor în totalul populației a fost înregistrată în Irlanda (20,5%), în timp ce valoarea cea mai scăzută a fost înregistrată în Italia (13,2%), urmată îndeaproape de Germania (13,6%).

Tabelul nr. 1: Structura de vârstă a populației în funcție de principalele grupe de vârstă, 2009 și 2019 (% din populația totală)

	Grupa 0-14 ani		Grupa 15-65 ani		Grupa 65 de ani și peste	
	2009	2019	2009	2019	2009	2019
U.E. - 27	15,4	15,2 ↓	67,0	64,6 ↓	17,4	20,3 ↑
Austria	15,1	14,4 ↓	67,5	66,7 ↓	17,4	18,8 ↑
Belgia	16,9	16,9 =	66,0	64,2 ↓	17,1	18,9 ↑
Bulgaria	13,1	14,4 ↑	68,9	64,3 ↓	18,0	21,3 ↑
Cehia	14,2	15,9 ↑	71,0	64,6 ↓	14,9	19,6 ↑
Cipru	17,7	16,1 ↓	69,9	67,8 ↓	12,5	16,1 ↑
Croația	15,4	14,4 ↓	66,7	65,0 ↓	17,9	20,6 ↑
Danemarca	18,3	16,5 ↓	65,9	63,9 ↓	15,9	19,6 ↑
Estonia	14,9	16,4 ↑	67,6	63,8 ↓	17,4	19,8 ↑
Finlanda	16,7	16,0 ↓	66,5	62,2 ↓	16,7	21,8 ↑
Franța	18,5	18,0 ↓	64,9	61,9 ↓	16,5	20,1 ↑
Germania	13,6	13,6 =	66,0	64,9 ↓	20,4	21,5 ↑
Grecia	14,6	14,3 ↓	66,6	63,6 ↓	18,8	22,0 ↑
Irlanda	20,6	20,5 ↓	68,5	65,4 ↓	10,9	14,1 ↑
Italia	14,1	13,2 ↓	65,6	64,1 ↓	20,3	22,8 ↑
Letonia	14,1	15,9 ↑	68,2	63,9 ↓	17,8	20,3 ↑
Lituania	15,1	15,1 =	67,8	65,1 ↓	17,2	19,8 ↑
Luxemburg	18,0	16,1 ↓	68,1	69,6 ↑	14,0	14,4 ↑
Malta	15,6	13,7 ↓	70,1	67,6 ↓	14,2	18,7 ↑
Olanda	17,7	15,9 ↓	67,3	64,9 ↓	15,0	19,2 ↑
Polonia	15,3	15,4 ↑	71,1	67,0 ↓	13,5	17,7 ↑

	Grupa 0-14 ani		Grupa 15-65 ani		Grupa 65 de ani și peste	
	2009	2019	2009	2019	2009	2019
Portugalia	15,4	13,7 ↓	66,5	64,4 ↓	18,0	21,8 ↑
România	15,8	15,7 ↓	68,1	68,8 ↑	16,1	18,5 ↑
Slovacia	15,6	15,7 ↑	72,1	68,2 ↓	12,2	16,0 ↑
Slovenia	14,0	15,1 ↑	69,7	65,2 ↓	16,4	19,8 ↑
Spania	14,8	14,8 =	68,6	65,8 ↓	16,6	19,4 ↑
Suedia	16,7	17,8 ↑	65,6	62,3 ↓	17,8	19,9 ↑
Ungaria	14,9	14,5 ↓	68,8	66,0 ↓	16,4	19,3 ↑

Sursa: prelucrare CNPV după baza de date Eurostat

În ceea ce privește ponderea persoanelor cu vârsta de 65 de ani și peste în populația totală, cele mai mari ponderi au înregistrat Italia (22,6%), Grecia (21,8%), Portugalia (21,5%) și Germania (21,4%), în timp ce Irlanda a avut ponderea cea mai scăzută (13,8%).

În ceea ce privește ponderea persoanelor cu vârsta de 65 de ani și peste în populația totală, cele mai mari ponderi au înregistrat Italia (22,8%), Grecia (22,0%), Finlanda și Portugalia (21,8%), în timp ce Irlanda a avut ponderea cea mai scăzută (14,1%).

Dacă analizăm tabelul nr. 2, putem observa cum a evoluat în ultimii 10 ani ponderea persoanelor de vârsta a patra (de peste 80 de ani) în cadrul celor 27 state membre ale UE.

Luxemburg este singurul stat care, în ultimii 10 ani, a înregistrat o stagnarea a ponderii persoanelor din grupa e vârstă 65-79 de ani.

Însă în ceea ce privește evoluția grupei a patra de vârstă, adică cei de peste 80 de ani, toate statele UE-27 au înregistrat creșteri.

Dacă ar fi să alcătuim un podium pentru statele cu cea mai mare pondere a persoanelor de vârsta a patra, primele trei locuri ar fi ocupate de Italia, Grecia și Germania. Aceste trei state prezintă o combinație de climă, politici economice, sociale, medicale etc., care favorizează longevitatea. La polul opus se află Slovacia (3,3%), Irlanda (3,3%), Cipru (3,7%) și Luxemburg (4,0%).

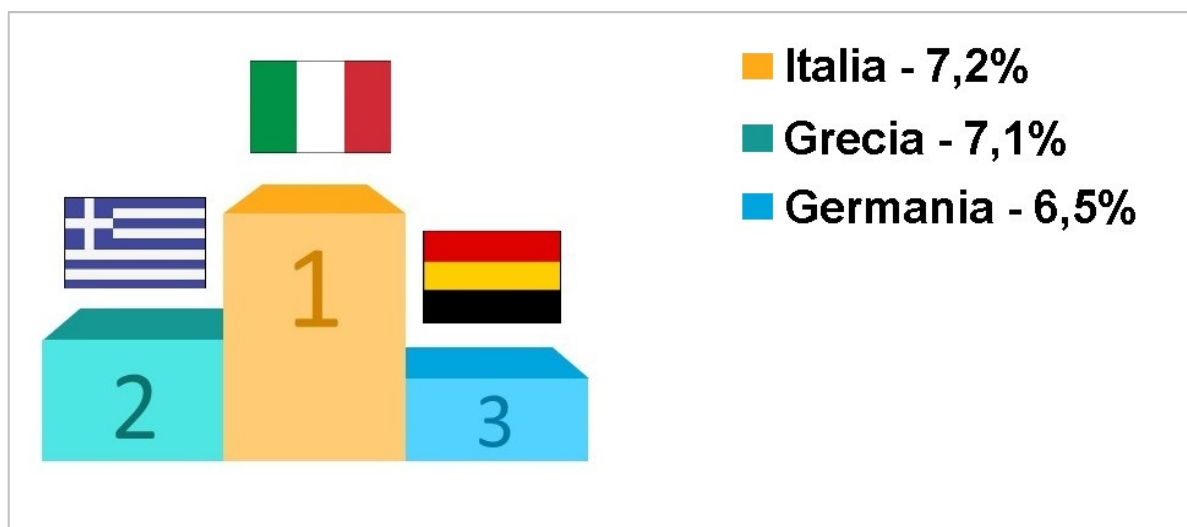
România ocupă abia locul al 17-lea cu o pondere de 4,7% de persoane care au depășit pragul vârstei a patra din totalul populației, aflându-se în jumătatea inferioară a clasamentului din cele 27 state membre UE.

Tabelul nr. 2: Structura populației vârstnice în funcție de grupele de vârstă 65-79 ani și peste 80 de ani, 2009 și 2019 (% din populația totală)

	Grupa 65-79 ani		Grupa 80 de ani și peste	
	2009	2019	2009	2019
U.E. - 27	12,9	14,4 ↑	4,6	5,8 ↑
Austria	12,7	13,8 ↑	4,7	5,0 ↑
Belgia	12,3	13,3 ↑	4,8	5,6 ↑
Bulgaria	14,2	16,5 ↑	3,8	4,8 ↑
Cehia	11,5	15,5 ↑	3,5	4,1 ↑
Cipru	9,6	12,5 ↑	2,8	3,7 ↑
Croația	14,4	15,2 ↑	3,5	5,3 ↑
Danemarca	11,8	15,0 ↑	4,1	4,5 ↑
Estonia	13,5	14,1 ↑	3,9	5,6 ↑
Finlanda	12,3	16,3 ↑	4,5	5,5 ↑
Franța	11,4	14,0 ↑	5,1	6,1 ↑
Germania	15,4	15,1 ↑	5,0	6,5 ↑
Grecia	14,1	14,9 ↑	4,7	7,1 ↑
Irlanda	8,3	10,8 ↑	2,7	3,3 ↑
Italia	14,7	15,7 ↑	5,6	7,2 ↑
Letonia	14,0	14,7 ↑	3,8	5,6 ↑
Lituania	13,4	14,0 ↑	3,8	5,8 ↑
Luxemburg	10,4	10,4 =	3,5	4,0 ↑
Malta	11,0	14,5 ↑	3,3	4,2 ↑
Olanda	11,2	14,6 ↑	3,8	4,6 ↑
Polonia	10,3	13,3 ↑	3,1	4,4 ↑
Portugalia	13,5	15,4 ↑	4,5	6,4 ↑
România	12,6	13,9 ↑	3,6	4,7 ↑
Slovacia	9,6	12,7 ↑	2,7	3,3 ↑
Slovenia	12,7	14,5 ↑	3,8	5,3 ↑
Spania	11,9	13,3 ↑	4,7	6,1 ↑
Suedia	12,4	14,8 ↑	5,3	5,1 ↑
Ungaria	12,5	14,9 ↑	3,8	4,4 ↑

Sursa: prelucrare CNPV după baza de date Eurostat

Figura nr. 2: Primele 3 state membre UE-27, care la 1 ianuarie 2019 înregistrau cea mai ridicată pondere a persoanelor de peste 80 de ani (% din populația totală)

Sursa: prelucrare CNPV după baza de date Eurostat

Studiile efectuate de reprezentanți ai Comisiei Europene au scos la iveală faptul că românii nu pun mare preț pe starea lor de sănătate, dar longevitatea în cazul țării noastre este afectată și de inechitățile socio-economice, precum și de deficiențele în furnizarea serviciilor medicale. România are cele mai mici cheltuieli în domeniul sănătății din întreaga Uniune Europeană, dar cheltuielile sunt reduse în toate domeniile ce influențează starea de sănătate și speranța de viață a populației.

Un vechi adagiu spune că „nimeni nu întinerește”, iar în anii ce vin UE va trebui să facă față acestei situații. Vârsta medie în UE este în prezent de 43,7 de ani (tabelul nr. 2 din anexe), dar până în 2050 ar putea ajunge la 49 de ani, ceea ce va însemna o populație și mai îmbătrânită decât în prezent.

Ponderea populației cu vârstă de 65 de ani și peste se află în creștere în toate statele membre ale UE. Creșterea ponderii relative a persoanelor vârstnice poate fi explicată prin sporirea longevității, tendință care a devenit vizibilă de câteva decenii, pe măsură ce speranța de viață a crescut. Această evoluție este deseori numită „îmbătrânirea vârfului” piramidei demografice.

De aceea nu putem discuta doar despre creșterea ponderii persoanelor de vârstă a patra, fără a lua în discuție speranța lor de viață. Acest indicator este foarte important deoarece ne arată care este durata medie a vieții sau numărul mediu de ani de viață rămași de trăit o dată ce persoanele vârstnice au trecut pragul de 80 de ani.

Cele mai recente date publicate de Eurostat sunt la nivelul anului 2018, însă analizând informațiile din tabelul nr. 3, putem observa cât s-a schimbat în ultimii 10 ani speranța de viață a persoanelor vârstnice care au împlinit 80 de ani.

Tabelul nr. 3: Speranța de viață la vârsta de 80 de ani, 2008 și 2018 (ani)

	2008	2018
U.E. - 27	8,3	9,0 ↑
Austria	9,0	9,3 ↑
Belgia	8,8	9,6 ↑
Bulgaria	6,6	7,2 ↑
Cehia	7,7	8,3 ↑
Cipru	8,4	9,1 ↑
Croația	7,2	7,8 ↑
Danemarca	8,4	8,8 ↑
Estonia	7,9	9,1 ↑
Finlanda	9,1	9,5 ↑
Franța	10,2	10,8 ↑
Germania	8,9	9,0 ↑
Grecia	8,6	9,6 ↑
Irlanda	8,2	9,5 ↑
Italia	9,1	10,0 ↑
Letonia	7,4	8,1 ↑
Lituania	7,7	8,3 ↑
Luxemburg	8,9	9,8 ↑
Malta	8,4	9,7 ↑
Olanda	8,7	9,1 ↑
Polonia	8,1	8,9 ↑
Portugalia	8,4	9,2 ↑
România	7,8	7,8 =
Slovacia	7,3	8,1 ↑
Slovenia	8,7	9,5 ↑
Spania	9,4	10,3 ↑
Suedia	8,8	9,3 ↑
Ungaria	7,8	7,8 =

Sursa: prelucrare CNPV după baza de date Eurostat

În anul 2018, față de anul 2008, la nivelul statelor membre ale UE speranța de viață a persoanelor care au împlinit 80 de ani a crescut în medie cu 0,7 luni. Analizând fiecare

stat separat putem observa că în nici unul dintre state speranța de viață nu a scăzut în ultimul deceniu, însă putem observa că doar în România și Ungaria aceasta a stagnat. În ambele state atât în anul 2008, dar și în anul 2018, persoanele vârstnice care au atins pragul de 80 de ani puteau spera să ajungă în medie la vârsta de 87,8 ani. La fel se întâmplă și în Croația, care a înregistrat în 2018 aceeași valoare a speranței de viață de 7,8 ani, însă aceasta a crescut cu 0,6 luni în deceniul analizat. Astfel aceste trei țări împărțeau penultimul loc al statelor membre UE cu cea mai mică valoare a speranței de viață, iar pe ultimul loc se afla Bulgaria cu o speranță de viață de 7,2 ani pentru cei ajunși la vârsta de 80 de ani (+0,6 ani față de 2008).

Potrivit datelor Eurostat în anul 2018 rezidenți cu cea mai mare speranță de viață la vârsta de 80 se regăseau în Franța (10,8 ani), Spania (10,3 ani) și Italia (10,0 ani). Acestea, împreună cu alte 13 state membre UE, au o speranță de viață ce depășește media europeană.

3.2 Evoluția demografică la nivel global a vârstnicilor de 80 ani și peste

Populația globului crește într-un ritm amețitor, chiar dacă în Europa se tot vorbește, pe baza unor date concrete, de îmbătrânire și declin demografic. Populația globală ar putea ajunge la 11 miliarde de locuitori în anul 2100, conform proiecției realizate de Organizația Națiunilor Unite⁷. Estimarea a fost revizuită în jos față de anul 2017, când ONU a prognozat pentru anul 2100 o populație mondială de circa 11,2 miliarde de locuitori. Diferența a rezultat din natalitatea în scădere în tot mai multe țări. Totodată, creșterea speranței de viață și scăderea ratei fertilității duc la îmbătrânirea populației globale, iar numărul locuitorilor este în scădere în din ce în ce mai multe state.

Până în 2050, este prognozat ca numărul locuitorilor planetei să crească la 9,7 miliarde (de la 7,7 miliarde în 2019). Raportul ONU arată că nouă țări - India, Nigeria, Pakistan, Republica Democrată Congo, Etiopia, Tanzania, Indonezia, Egipt și SUA - vor contribui cu peste jumătate din creșterea prognozată până în 2050.

India va fi pe primul loc la creșterea populației, astfel, se vor adăuga circa 273 milioane de locuitori la populația ei de 1,37 miliarde de locuitori, surclasând China, a cărei

⁷ Conform raportului din anul 2019 „Perspectivele privind Populația Mondială 2019: Repere” întocmit de Divizia pentru Populație din cadrul Departamentului pentru Afaceri Economice și Sociale al ONU.

populație se estimează că va scădea cu 31,4 milioane între 2019 și 2050. Populația Chinei va continua să scadă și va ajunge la 1,1 miliarde până în 2100.

De asemenea, se așteaptă ca populația Nigeriei să crească cu aproximativ 200 de milioane până în 2050. Pakistan, Etiopia, Tanzania, Indonezia, Republica Democratică Congo, Egiptul și SUA sunt celelalte șapte țări în care vor fi cele mai mari creșteri ale populației în următorii treizeci de ani.

Între 2019 și 2050 se va dubla numărul persoanelor de peste 65 de ani, în timp de numărul copiilor sub 5 ani se preconizează că va rămâne relativ neschimbat. Prin urmare, prognozele arată că până în anul 2050 vor fi de două ori mai mulți vârstnici decât copii sub 5 ani, iar la nivel global persoanele vârstnice de peste 65 de ani vor depăși tinerii cu vârste între 15 și 24 de ani (diferența va fi de 1,3 miliarde în favoarea persoanelor vârstnice de peste 65 ani).

Tabelul nr. 4: Proportia persoanelor de peste 65 de ani în total populație înregistrată în anul 2019 și proiectată pentru anul 2030, 2050 și 2060, pe regiuni, în varianta medie

Regiunea	2019	2030	2050	2100
Mondial	9,1%	11,7%	15,9%	22,6%
Africa sub-sahariană	3,0%	3,3%	4,8%	13,0%
Africa de Nord și Asia de Vest	5,7%	7,6%	71,7%	22,4%
Asia de Est și Sud-Est	11,2%	15,8%	23,7%	30,4%
America Latină și Caraibe	8,7%	12,0%	19,0%	31,3%
Australia/Noua Zeelandă	15,9%	19,5%	22,9%	28,6%
Europa și America de Nord	18,0%	22,1%	26,1%	29,3%

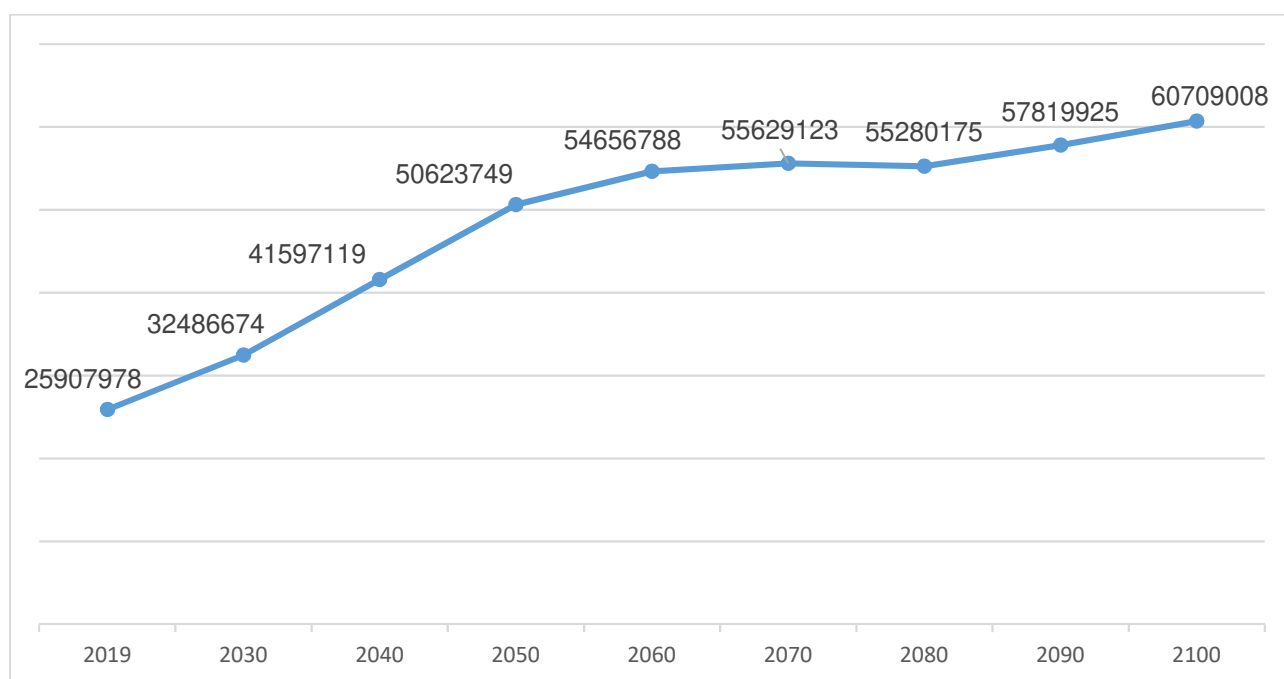
Sursa: Preluare din raportul „Perspectivele privind Populația Mondială 2019: Repere”, anul 2019

La nivel global în anul 2019, aproximativ 9,0% din populația lumii are peste 65 de ani (tabelul nr. 4). Astfel proporția persoanelor vârstnice va crește până la 12,0% în 2030, 16,0% în 2050 și până la 23,0% în 2100.

În anul 2019 Europa și America de Nord înregistrau cea mai mare proporție de persoane vârstnice (18,0%), urmată de Australia /Noua Zeelandă (15,9%). Proiecțiile demografice arată că ambele regiuni vor continua să îmbătrânească, astfel în anul 2050 unul din patru cetățeni europeni /nord-americani va avea peste 65 de ani.

Numărul persoanelor de peste 80 de ani înregistrează o creștere și mai mare decât al celor de peste 65 de ani. În 1990, la nivel mondial, erau 54 de milioane de persoane cu vârsta de peste 80 de ani, număr care în 2019 s-a triplat. Global se preconizează că numărul persoanelor vârstnice de peste 80 de ani se va tripla din nou ajungând până la 426 milioane în anul 2050, iar de la această dată până în 2100 urmând să se dubleze, ajungând la valoarea de 881 milioane.

Figura nr. 3: Populația de peste 80 de ani înregistrată în anul 2019 și proiectată, în varianta de bază pentru perioada 2019-2100 la nivelul UE-27

Sursa: prelucrare CNPV după baza de date Eurostat

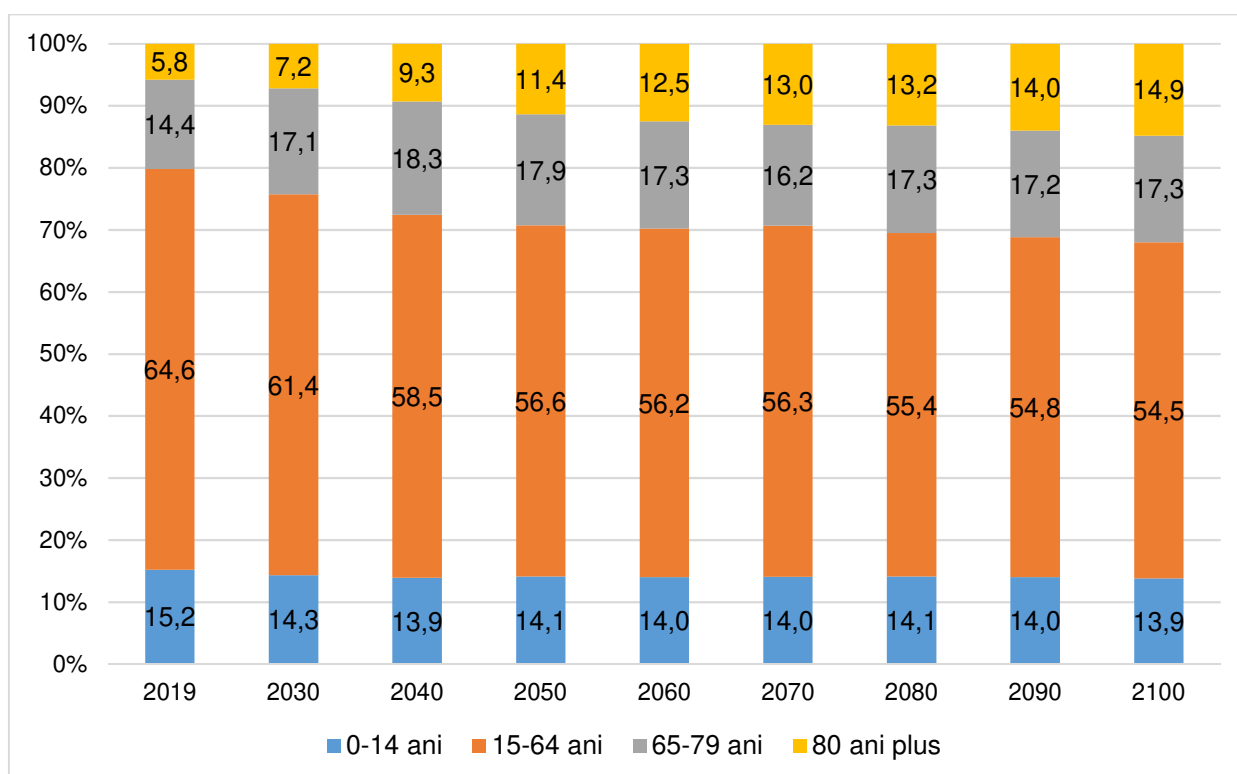
În anul 2019 38,0% din totalul persoanelor vârstnice de peste 80 de ani locuiau în Europa și America de Nord, o proporție care se așteaptă să scadă treptat până la 26,0% în 2050 și 17,0% în 2100, pe măsură ce va crește numărul populației vârstnice din alte zone ale lumii. Astfel, în prezent aceste două zone par a fi cele mai bune să te naști pentru a avea parte de o viață cât mai lungă și a face parte dintre cei pentru care atingerea vârstei a patra devine o realitate.

Pe baza proiecțiilor demografice realizate de către specialiștii din cadrul Institutului European de Statistică, putem anticipa evoluția probabilă a populației de peste 80 de ani din țările membre până la orizontul anului 2080. În stabilirea ipotezelor de proiectare Eurostat a luat în calcul diferențele socio-demografice dintre statele membre și a stabilit

perioada de timp când nivelul fertilității și nivelul speranței de viață din fiecare stat vor converge, iar diferențele privind fenomenele demografice dintre state se vor estompa.

Dacă privim graficul din figura nr. 4, vom putea observa că din perspectiva ponderii în totalul populației, persoanele care vor atinge și depăși vârsta de 80 de ani, până anul 2100, vor reprezenta o pondere mai mare de 2,6 ori față de cea înregistrată în anul 2019. Astfel ponderea persoanelor în vârstă de 80 de ani sau peste, raportată la populația UE, este estimată să crească de peste două ori în perioada 2019-2100, de la 5,8 % la 14,9%.

Figura nr. 4: Structura populației în funcție de principalele grupe de vârstă în UE, în 2019-2100 (% din populația totală)

Sursa: prelucrare CNPV după baza de date Eurostat

În perioada 2019-2100, se preconizează că ponderea populației active (grupa 15-64 de ani) va scădea în mod constant până în 2100, în timp ce persoanele mai în vârstă vor reprezenta probabil o pondere în creștere din populația totală (persoanele în vârstă de 65 de ani și peste vor reprezenta 32,2% din populația UE până în 2100, în comparație cu ponderea de 20,2 % înregistrat în 2019).

În acest context se impune implicarea tuturor actorilor sociali pentru a îmbunătăți calitatea vieții persoanelor vârstnice ajunse la vârsta a patra, contribuind astfel și la

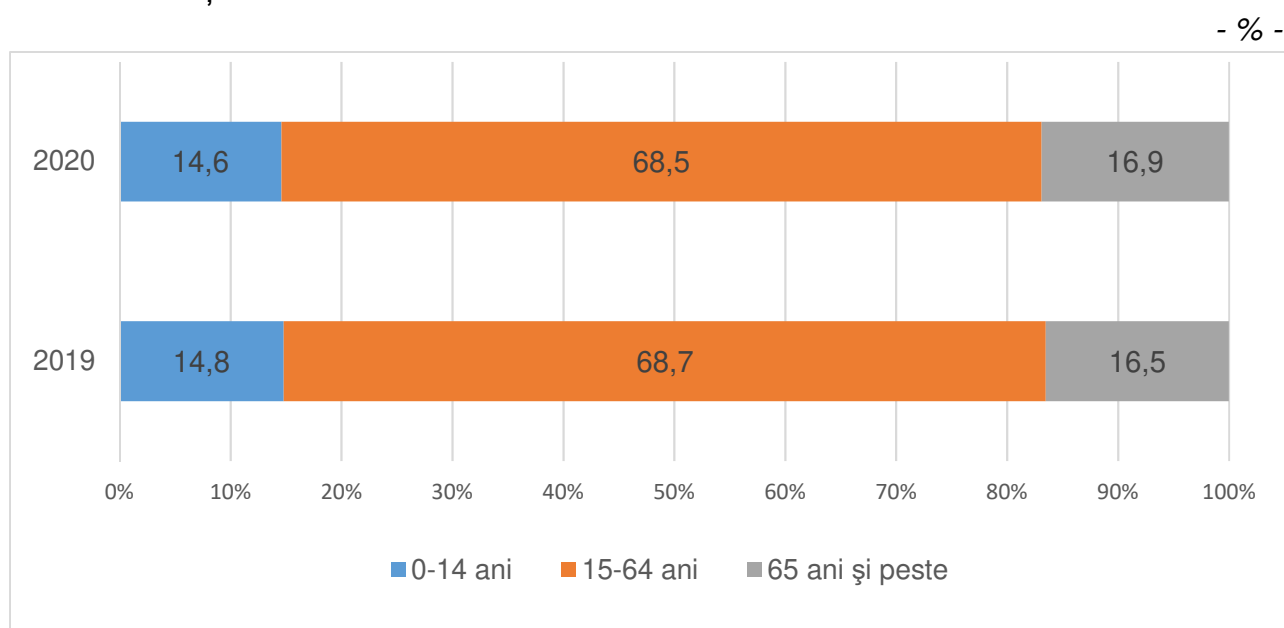
îmbunătățirea viitorului nostru. Până la urmă, tinerii de acum, sunt viitoarele persoane vârstnice de mâine.

3.3 Grupa a patra de vârstă în România: prezent și viitor

Încă de la începutul capitolului acesta am putut observa din datele prezentate că toate țările membre ale Uniunii Europene se confruntă cu un declin demografic mai mult sau mai puțin accentuat, însă este cert că populația Europei este din ce în ce mai îmbătrânită.

Conform comunicatului Institutul Național de Statistică, publicat în luna martie a.c., la 1 ianuarie 2020 populația după domiciliu a fost de 22.175 mii persoane, în scădere cu 0,1% față de 1 ianuarie 2019. Astfel, în România, populația urbană și cea de sex feminin rămân majoritare (56,4%, respectiv 51,2%).

Figura nr. 5: Structura populației după domiciliu pe grupe mari de vârstă, la 1 ianuarie 2019 și 2020

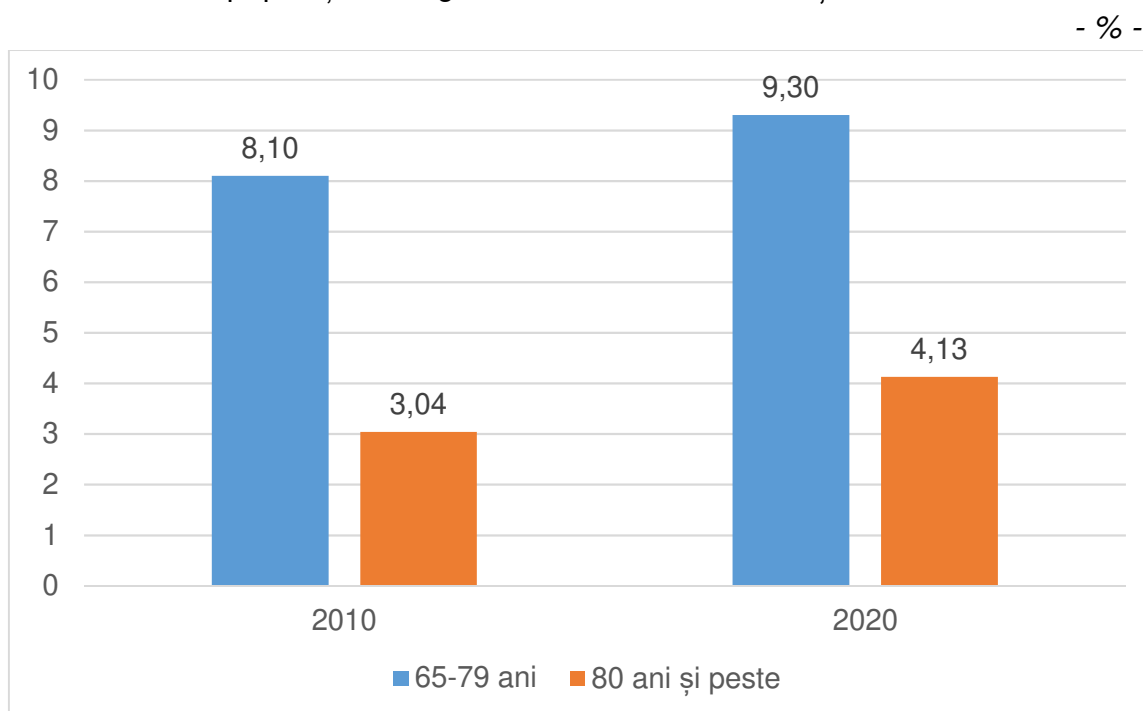

Sursa: Comunicat INS nr. 77 din 19 martie 2020

Conform datelor din figura nr. 6, putem observa accentuarea procesului de îmbătrânire demografică, comparativ cu 1 ianuarie 2019, remarcându-se o scădere ușoară a ponderii persoanelor tinere (0-14 ani) și în același timp o creștere (de 0,4 puncte procentuale) a ponderii populației vârstnice (de 65 ani și peste).

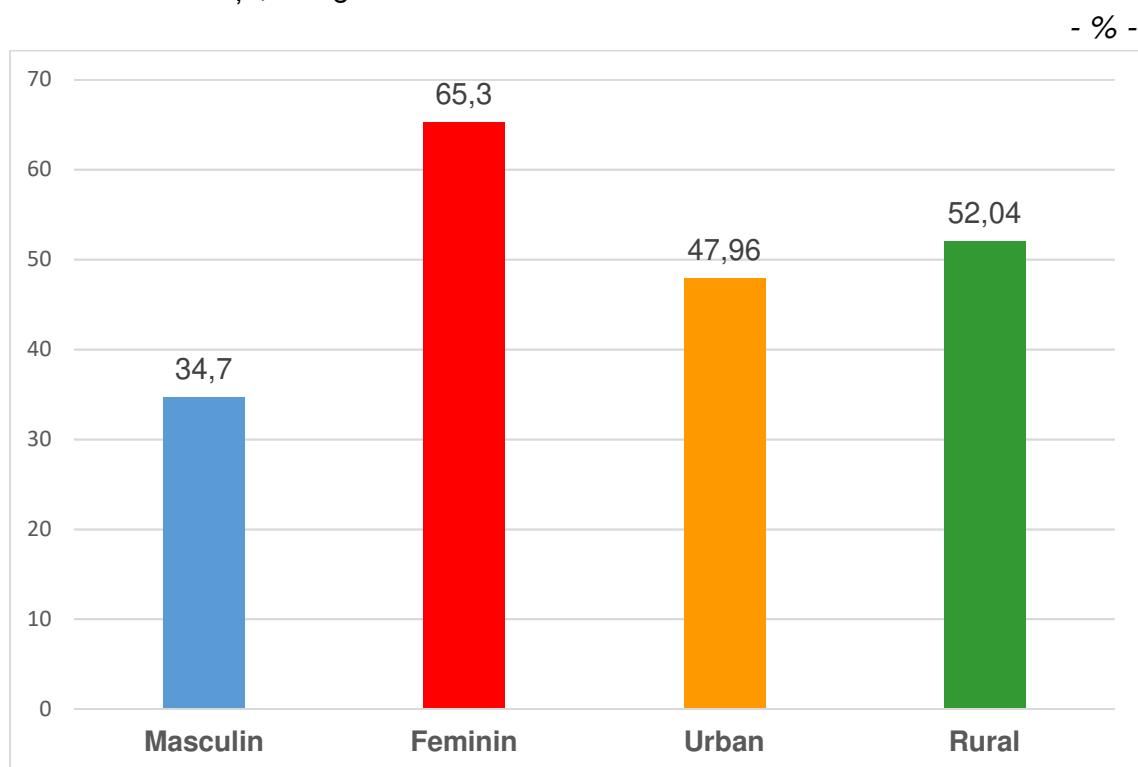
Însă în ceea ce privește populația României din grupa a patra, segmentul populației de 80 ani și peste, aceștia reprezentau 4,13% din totalul populației, în creștere comparativ cu anul 2010 (3,04%).

Figura nr. 6: Ponderea populației vârstnice din grupa 65-79 de ani și 80 de ani și peste în totalul populației, înregistrată la 1 ianuarie 2010 și 2020

Sursa: Prelucrare CNPV după baza tempo INS

Figura nr. 7: Ponderea populației vârstnice de 80 de ani și peste, pe sexe și medii de rezidență, înregistrată la 1 ianuarie 2020

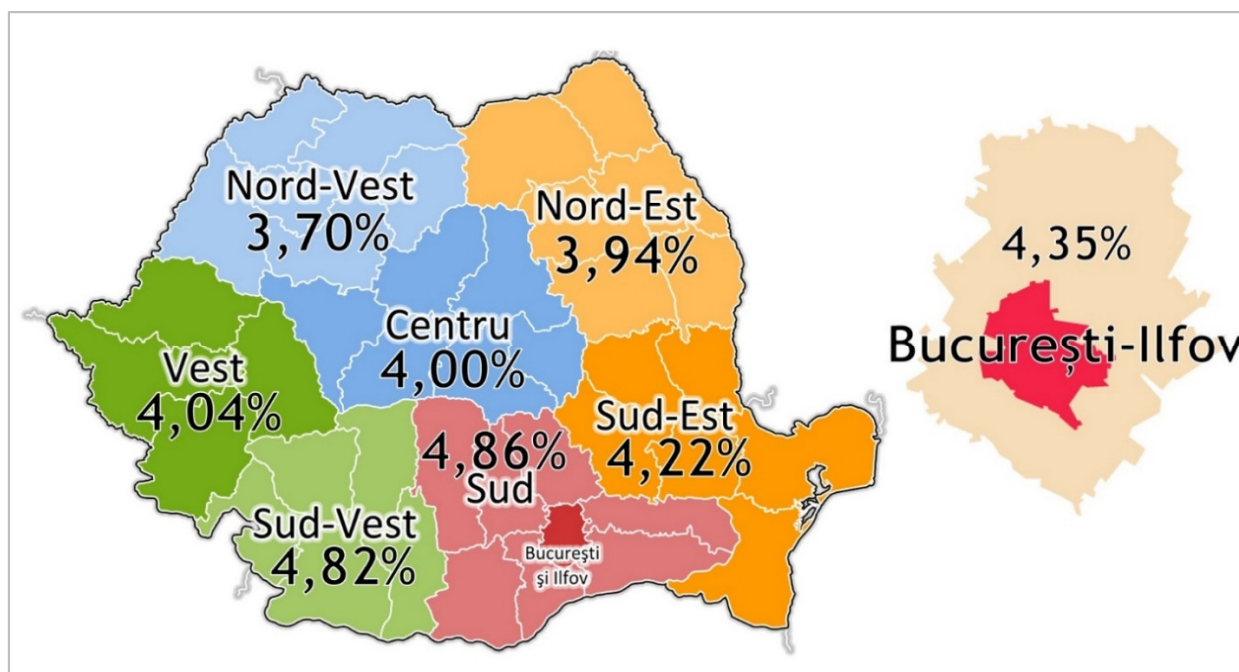
Sursa: Prelucrare CNPV după baza tempo INS

Din totalul persoanelor de 80 ani și peste (figura nr. 7), 34,7% în anul 2020 erau bărbați și 65,3% femei. De asemenea putem observa că în mediul rural sunt mai multe persoane de 80 de ani și peste față de urban (52,04%, respectiv 47,96%).

Această situație nu se datorează faptului că la sate oamenii beneficiază de condiții prielnice atingerii acestei vârste înainte, ci faptului că orașele sunt mai atractive pentru populația tânără, mediul urban prezentând mai multe oportunități legate de continuarea studiilor, obținerea unui loc de muncă mai bine plătit, de acces la o varietate de servicii culturale, sociale și medicale net avantajoase celor din mediu rural, în timp ce mediul rural este atractiv pentru mulți dintre pensionari.

Din statisticile realizate la nivelul UE, România ocupa în anul 2019 abia locul al 17-lea după ponderea persoanelor care au depășit pragul vârstei a patra din totalul populației, aflându-se în jumătatea inferioară a clasamentului din cele 27 state membre. În continuare vă propunem să observăm cum se prezintă situația în țara noastră, la nivelul principalelor regiuni de dezvoltare din România, și care este județul unde locuiesc cei mai mulți cetățeni de vârsta a patra.

Figura nr. 8: Distribuția persoanelor vârstnice de 80 de ani și peste, pe principalele regiuni de dezvoltate, înregistrată la 1 ianuarie 2020, (% din populația totală a regiuni)

Sursa: Prelucrare CNPV după baza tempo INS

Astfel, datele din figura nr. 8 ne arată că în regiunea de Sud a țării se înregistrează cea mai mare pondere de vârstnici de 80 de ani și peste raportat la totalul populației din

regiune (4,86%). Regiunea Sud-Vest este pe locul al doilea cu o pondere de 4,82% persoane din grupa a patra de vârstă din totalul regiuni, urmată de regiunea București-Ilfov (4,35%). În Nord- Est și Nord-Vest regăsim cele mai mici ponderi ale celor mai vârstnici dintre vârstnici (3,94% respectiv 3,7%,).

Se evidențiază faptul că în nordul României trăiesc cei mai puțini vârstnici de 80 de ani și peste, centru și vest marchează trecerea de pragul de 4,00% a ponderii acestora în totalul zonei, iar cu cât înaintăm spre sudul țării vedem cât mai mulți longevivi.

O explicație posibilă pentru acest fenomen se poate datora și faptului că nordul țării noastre este mai tânăr față de zona de sud: de exemplu cel mai „tânăr” județ din România anulului 2019 este Iași, unde vârsta medie a locuitorilor este puțin peste 38 de ani, iar cel mai vârstnic este Teleorman, unde locuitorul mediu trece de 44,2 ani.

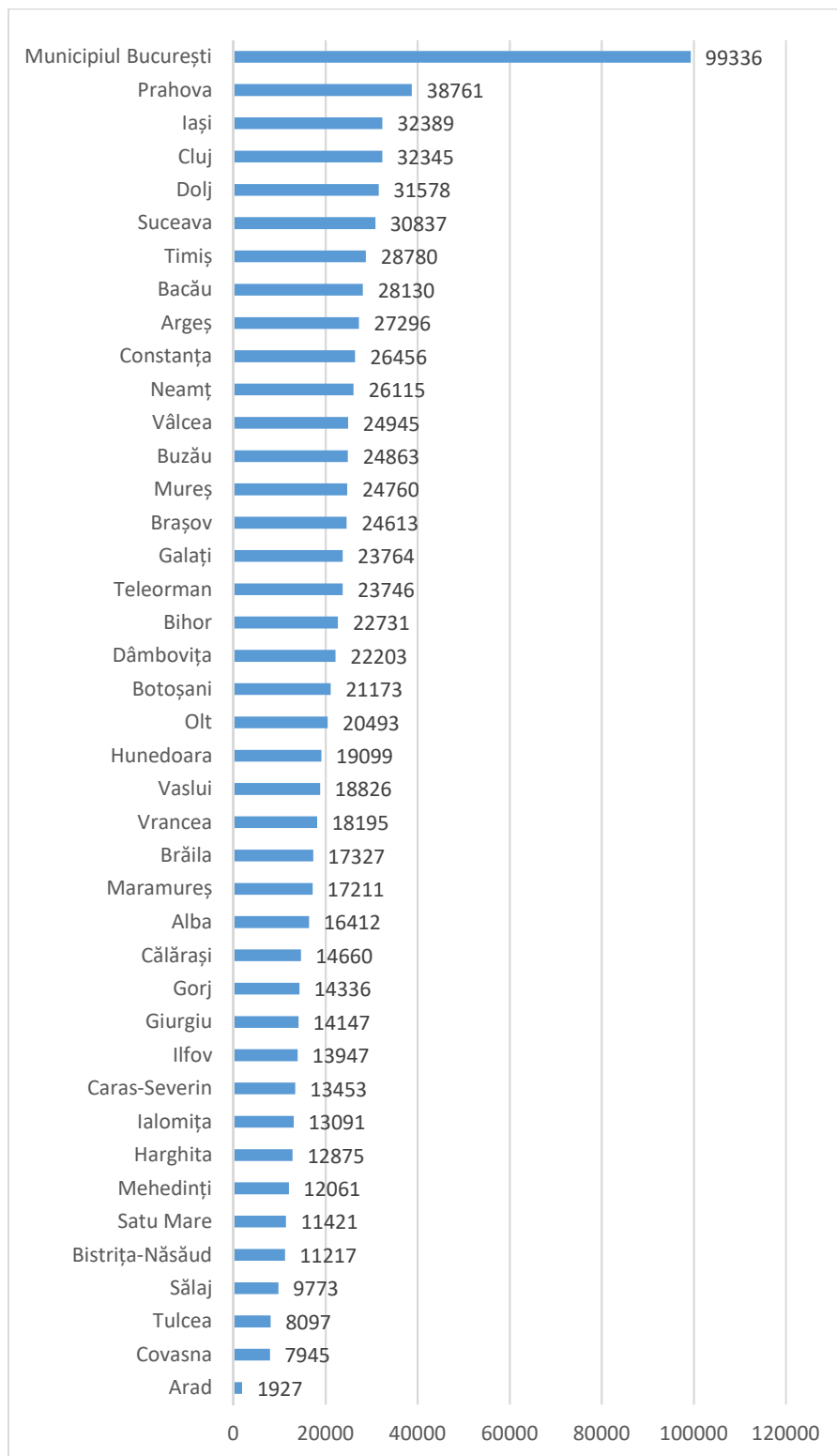
Astfel, conform datelor publicate de către Institutul Național de Statistică, la nivelul anului 2019:

- cele mai „vârstnice” județe erau:
 - Teleorman (vârsta medie e de 44,9 ani);
 - Vâlcea (44,1 ani);
 - Brăila (43,7 ani);
 - Hunedoara (43,5 ani);
 - Caraș-Severin (43,3 ani);
 - Olt (43,2 ani);
 - Buzău (43,1 ani);
 - Municipiul București (42,9 ani);
 - Argeș (42,7 ani);
 - Alba și Mehedinți (42,6 ani).
- Iar cele mai „tinere” județe:
 - Iași (38,8 ani);
 - Ilfov (38,9 ani);
 - Suceava (39,0 ani);
 - Vaslui (39,4 ani);
 - Bistrița-Năsăud (39,9 ani).

Analizând datele din figura nr. 9 observăm că Municipiul București înregistrează cel mai mare număr de persoane de 80 de ani și peste din România, cu 99.336 de locuitori din

grupa a patra de vârstă. Acesta este urmat de două județe aflate în sudul și nord-estul țării: Prahova (38.761 persoane de 80 ani și peste) și Iași (32.389 persoane de 80 ani și peste).

Figura nr. 9: Distribuția populației de 80 de ani și peste pe județe, la 1 ianuarie 2020, în România

Sursa: Prelucrare CNPV după baza tempo INS

Al doilea județ clasat după București are o populație de vârstă a patra de aproximativ de 2,5 ori mai mică, fapt ce poate fi explicat prin calitatea vieții crescută în municipiul București, locuitorii capitalei bucurându-se de venituri, servicii medicale, sociale, etc. superioare celor din restul țării.

În municipiul București locuiește în prezent și primul român din istorie care a fost declarat cel mai vârstnic om al planetei. La finalul lunii mai a.c. reprezentanții Cărții Recordurilor au anunțat că cel mai vârstnic om din lume este românul Dumitru Comănescu, în vârstă de 111 ani și 7 luni. Acesta a devenit cel mai în vârstă om de pe planetă, după ce britanicul Bob Weighton, care a condus clasamentul din Cartea Recordurilor, a murit la 112 ani. Românul s-a născut pe 8 noiembrie 1908, în satul Drăgăneasca, din județul Prahova, a fost de profesie inginer și a continuat să lucreze și după ce a intrat la pensie, până la vârsta de 100 de ani. Acesta este urmat în clasament de un spaniol în vârstă de 111 ani și 111 zile și un francez de 111 ani și 42 de zile.⁸

La polul opus județele cu cel mai mic număr de locuitori din grupa a patra de vârstă sunt: Aradul (1.927 persoane), Covasna (7.945 persoane) și Tulcea (8.097 persoane). Toate cele trei județe situându-se sub media pe țară (4,13%) a ponderii persoanelor vârstnice de 80 de ani și peste. Astfel arădenii din grupa a patra reprezintă numai 0,41% din populația totală a județului, Covasna – 3,52% și Tulcea – 3,46%. Dacă dorim să aflăm cum ar putea arăta viitorul celor mai vârstnici dintre vârstnici în România, o putem face cu ajutorul proiecțiilor realizate de către Institutul Național de Statistică (INS).

În noiembrie 2017 a fost publicată lucrarea „Proiectarea populației României, în profil teritorial, la orizontul anului 2060” cu scopul de a prezenta o imagine asupra evoluției probabile a populației României la orizontul anului 2060. Plecând de la ipoteze explicite cu privire la componentele mișcării populației în profil teritorial (fertilitate, mortalitate și migrație din perioada 2012-2015), lucrarea prezintă posibile schimbări în mărimea și structura populației. Scenariile de proiectare a populației rezidente se prezintă în cinci variante (constantă, optimist, pesimistă, medie și intermediară) prin care se apreciază că s-ar putea prefigura evoluția imediată și de perspectivă a populației rezidente a României. Varianta pe care o vom lua drept reper este varianta medie, aceasta, în opinia noastră, reprezentând cel mai plauzibil scenariu de evoluție a populației rezidente din România până în anul 2060.

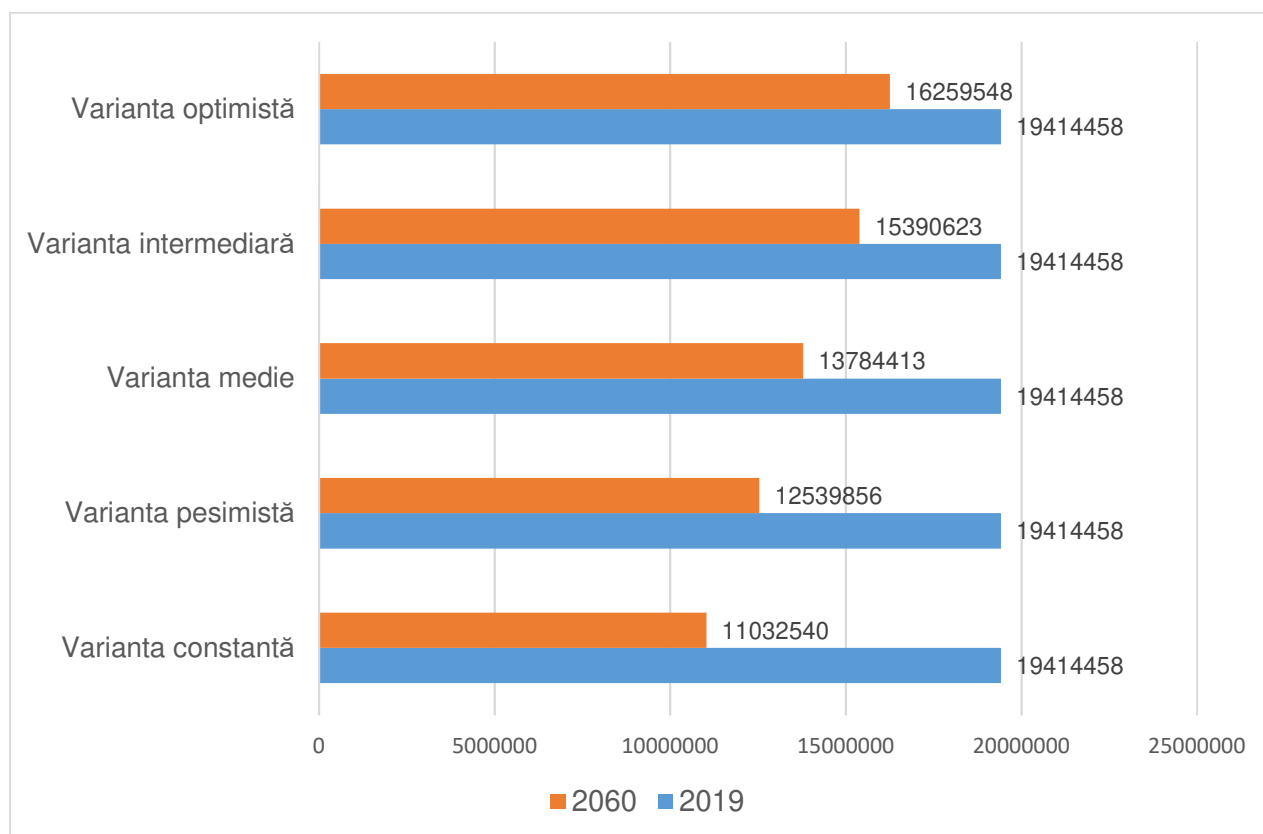
⁸ Sursa: <https://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/un-roman-a-devenit-oficial-cel-mai-batran-barbat-din-lume-care-a-fost-reactia-lui.html>.

În varianta medie, pentru anul 2060, rezultatul proiectării la nivel național este de 13,8 milioane locuitori, iar în varianta optimistă 16,2 milioane locuitori și în cea pesimistă de 12,5 milioane locuitori.

Populația feminină va continua să fie predominantă. Ponderea acesteia în populația rezidentă totală în anul 2060 ar fi aproape egală în ambele variante de proiectare (51,5% în varianta optimistă și 52,0% în varianta constantă).

După cum putem observa din figura nr. 10, indiferent de varianta de proiectare aleasă, populația rezidentă a țării se va reduce cu valori cuprinse între 3.271 milioane persoane (varianta optimistă) și 8.498 milioane persoane (varianta constantă).

Figura nr. 10: Evoluția populației rezidente a României până în anul 2060, în toate cinci variantele de proiectare selectate

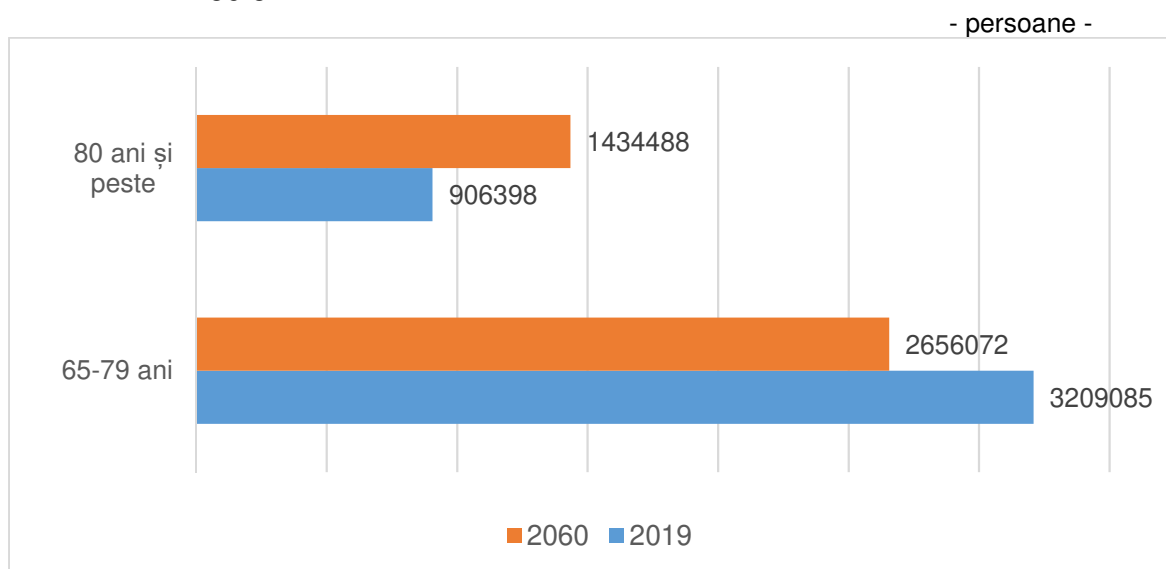
Sursa: prelucrare CNPV după baza tempo INS (valorile la nivelul anului 2019) și datele din anexele lucrării INS „Proiectarea populației în profil teritorial la orizontul anului 2060” (valorile variantelor prognozate pentru anulul 2060)

În acest context de reducere al populației României până în anul 2060 fenomenul de îmbătrânire demografică a populației, caracterizat prin reducerea numărului și ponderii tinerilor în cadrul populației rezidente totale, simultan cu creșterea numărului și ponderii persoanelor vârstnice, se va accentua în timp. Accentuarea îmbătrânirii populației, însoțită

de creșterea speranței de viață a populației va determina schimbări structurale în cadrul populației vârstnice prin creșterea numărului celor grupe a patra de vârstă, și anume a de peste 80 de ani.

În anul 2019 populația rezidentă de 80 de ani și peste a reprezentat peste un sfert din populația rezidentă vârstnică (906.398 persoane). În 2060 conform variantei medii populația rezidentă de 80 de ani și peste va ajunge să reprezinte 35,07% din populația rezidentă vârstnică, de la 18,05% cât era în 2019.

Figura nr. 11: Structura populației vârstnice de 80 de ani și peste în totalul populației vârstnice înregistrată în anul 2019 și proiectată în anul 2060, în varianta medie

Sursa: prelucrare CNPV după baza tempo INS (valorile la nivelul anului 2019) și datele din anexele lucrării INS „Proiectarea populației în profil teritorial la orizontul anului 2060” (valorile variantelor prognozate pentru anului 2060)

La nivel teritorial, populația rezidentă de 80 de ani și peste va crește în toate județele, atât în varianta medie, cât și în varianta intermediară.

În varianta medie, în anul 2060, un număr de 18 județe vor înregistra ponderi de peste 40,0% ale populației rezidente de 80 de ani și peste (Argeș, Botoșani, Brăila, Buzău, Călărași, Galați, Gorj, Hunedoara, Ialomița, Neamț, Mehedinți, Olt, Prahova, Sălaj, Teleorman, Tulcea, Vaslui și Vâlcea). Numai în județele Cluj, Ilfov, Timiș și municipiul București se vor înregistra, în anul 2060, ponderi mai mici (sub 30%) ale populației de 80 de ani și peste. În varianta intermediară, în anul 2060, ponderea populației rezidente de 80 de ani și peste va oscila între 50,6% în Teleorman și 26,6% în Cluj, 21 de județe înregistrând ponderi ale populației de 80 de ani și peste de peste 40%.

Astfel, pe fondul menținerii unor valori scăzute ale natalității și fertilității, precum și a migrării populației apte de muncă, structura pe grupe mari de vârstă a populației va continua să se modifice, în sensul reducerii numărului și ponderii tinerilor și a populației adulte în paralel cu creșterea numărului și ponderii populației vârstnice. Această îmbătrânire a populației României se va determina schimbări structurale în cadrul populației vârstnice prin creșterea celor din grupa „vârsta a patra” și anume persoanele de peste 80 de ani.

Concluzii și propuneri

Populația Europei, și implicit a României, este într-un proces de îmbătrânire. Tot mai multe persoane trăiesc mai mult și resimt efectele unor boli cronice în ultimii ani de viață. Provocările pe care le implică îmbătrânirea populației decurg, în primul rând, din principalele tendințe demografice, legate de structura pe vârste a populației. Într-o societate a cărei populație îmbătrânește, menținerea unui grad ridicat de protecție socială devine o provocare importantă pentru autorități. Necesitatea de adaptare la o populație în vârstă implică revederea și reamenajarea politicilor și strategiilor.

În același timp, reformele vor trebui să aibă în vedere ca transferul resurselor către un număr crescut de persoane vârstnice să nu creeze tensiuni economice sau sociale majore.

Sub o formă sau alta, transferurile de orice tip de resurse în cadrul societății au existat și vor exista totdeauna. Două concepte subiacente vor trebui avute în vedere: solidaritatea între generații, care vizează finanțarea sistemului pe termen lung și echitatea între generații, care câștigă teren în dezbaterile actuale.

Responsabilii politici, însărcinați cu reformarea sistemului de protecție socială, vor trebui să țină seama de aceste dimensiuni, de asigurarea unui echilibru satisfăcător între posibilitățile de a finanța sistemul pe termen lung și solidaritatea și echitatea între generații.

Un efect important al îmbătrânirii populației va fi legat, în perioada imediat următoare, de creșterea ponderii în această grupă a persoanelor de vârstă a patra solicitante de îngrijiri de sănătate și îngrijiri specifice.

Creșterea tranșei de vârstă de 80 de ani și peste este cea care pune, îndeosebi, problema sănătății și a îngrijirilor. Această grupă de vârstă are o importanță deosebită pentru politicile sociale și cele privind sănătatea publică și îngrijirea persoanelor dependente. Ea implică exigențe noi, în privința locuirii, posibilităților de deplasare și a altor infrastructuri publice.

Persoanele foarte în vârstă au nevoie de servicii de sănătate și de îngrijire mult mai numeroase și esențial diferite de cele de care are nevoie populația mai tânără. Morbiditatea persoanelor foarte în vârstă este caracterizată de o rată mai mare (tendința de a fi mai des bolnave), cronicitate, multimorbiditate. O afecțiune tipică vârstei înaintate este demența care

necesită servicii de îngrijire profesională, în viitor, așteptându-se o amplificare considerabilă a acesteia.

Principala provocare pentru responsabilii politici va fi de a garanta că măsurile ce se vor lua vor fi cele adecvate, iar pe de altă parte, că acestea vor avea costuri rezonabile.

Cu toate evoluțiile favorabile, întrucât speranța de viață va continua să crească, nevoile de îngrijire permanentă vor crește pentru grupul de peste 80 de ani, în progresie rapidă, ceea ce va conduce la creșterea probabilă a numărului de pacienți atinși de demență și la creșterea necesarului de îngrijiri profesionale.

Ca urmare a evoluțiilor demografice privind vârsta de 80 de ani și peste, două tendințe vor fi predominante: mărirea cererii de servicii de îngrijire și creșterea cererii de prestație de îngrijire, către instituții sau societatea civilă. Aici putem intervenii noi toți pentru ne asigura că viitorul nostru și al părinților sau bunicii noastre va fi unul luminos. Până la urmă cu toții suntem responsabili pentru viitorul nostru, iar împreună cu autoritățile să facem un parteneriat pentru o îmbătrânire demnă și cât mai puțin lipsită de probleme de orice natură. În acest scop am elaborat o serie de propuneri, pe care le vom prezenta în cele ce urmează:

- longevitatea trebuie să facă obiectul politicilor flexibile de adaptare a instituțiilor și proceselor sociale la noua structură a populației;
- modificarea politicilor sociale pentru a permite celor mai vârstnici dintre vârstnici să se integreze în viața activă și în societate, în general;
- pentru promovarea și susținerea longevității cetățenilor săi autoritățile trebuie să realizeze politici publice care să promoveze îmbătrânirea activă, reconsiderarea pensionărilor anticipate, revederea vârstei de pensionare, revalorizarea rolului social al noilor generații de vârstnici din grupa a patra;
- încurajarea cooperării dintre structurile internaționale de cercetare, dispersate în Europa, pentru analiza și urmărirea evoluției demografice și a politicilor de orientare demografică;
- susținerea integrării persoanelor din grupa a patra de vârstă în toate domeniile vieții economice și sociale;
- elaborarea de programe pentru promovarea sănătății, prevenirea bolilor, reducerea invalidităților și dependenței în rândul persoanelor vârstnice. Acestea sunt o parte indispensabilă pentru obținerea unei longevități sănătoase și o calitate a vieții cât mai bună după vârsta de 80 de ani;

- promovarea îmbătrânirii active prin sport și sprijinirea accesului persoanelor vârstnice la săli de sport, bazine de înot, terenuri sportive, precum și în oricare spațiu public destinat activităților sportive, culturale și petrecerii timpului liber, etc.;
- fiecare stat european și nu numai trebuie să integreze, în prioritățile lor, necesitatea de a prezerva calitatea vieții și integrarea socială a persoanelor vârstnice, cu deosebire a celor de „vârsta a patra”;
- promovarea imaginii pozitive a persoanelor vârstnice în comunitate și dezvoltarea de programe de educație comunitară privind prevenirea și combaterea formelor de violență, abuz și neglijare asupra persoanelor vârstnice;
- punerea accentului pe dezvoltarea serviciilor de îngrijire formale deoarece în multe țări familiile nu mai sunt în stare să facă față responsabilităților legate de membrii lor dependenți și fragili;
- o mai bună organizare și finanțare a serviciilor de îngrijire de lungă durată.

Afecțiunile cronice și îmbătrânirea prematură sunt legate strâns de factori de risc comportamentali, inclusiv consumul de alcool și tutun, diete nesănătoase și lipsa exercițiilor fizice. O slabă capacitate a sistemului de sănătate de a sprijini direct populația vulnerabilă prin programe de sănătate publică, măsuri preventive și diagnosticare timpurie este un alt motiv care conduce la îmbătrânirea fizică și apariția afecțiunilor cronice. Pentru a obține o viață sănătoasă mai lungă, se impune investirea în prevenirea, detectarea din timp și tratamentul bolilor cronice.

Dacă depunem cu toții eforturi constante, prin adoptare tuturor acestor măsuri, vom putea să ne bucurăm de o viață mai sănătoasă într-o societate în curs de îmbătrânire. În final, trebuie să fim conștienți: calitatea vieții pe care o vom avea mâine, este determinată de calitatea alegerilor pe care le facem azi.

Bibliografie

- **Asla T.M.**, *The fourth age: human information behavior and successful aging*, a thesis submitted to Charles Sturt University for the degree of Doctor of Philosophy, 2013;
- **Barnes S.F.**, *Fourth Age – The final years of adulthood*, San Diego State University, 2011;
- **Fontaine R.**, *Psihologia îmbătrânirii*, Editura Polirom, Iași, 2008;
- **INS**, *Comunicat de presă nr. 77*, 19 martie 2020;
- **INS**, *Proiectarea populației României, în profil teritorial, la orizontul anului 2060*, 2017, disponibil online la data 10.06.2020: <http://www.insse.ro/cms/ro/tags/proiectarea-populatiei-romaniei-profil-teritorial-la-orizontalul-anului-2060>;
- **INS**, *Proiectarea populației vârstnice a României, în profil teritorial, la orizontul anului 2060*, 2018, disponibil online la data 10.07.2019: <http://www.insse.ro/cms/ro/content/proiectarea-popula%C8%9Biei-v%C3%A2rstnice-rom%C3%A2niei-%C3%AEn-profil-teritorial-la-orizontalul-anului-2060>;
- **Kafková M. P.**, *The Real Old Age and the Transition between the Third and Fourth Age*, *Sociológia*, no. 6, page 48, 2016;
- **Ministerul Sănătății**, *Strategia Națională de Sănătate a României 2014-2020*, disponibil online la data de 10.06.2020: <http://www.ms.ro/strategia-nationala-de-sanatate-2014-2020/>;
- **ONU** - Divizia pentru Populație din cadrul Departamentului pentru Afaceri Economice și Sociale, *Perspectivile privind Populația Mondială 2019: Repere, 2019*, disponibil online la data 05.06.2020: https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2019_Highlights.pdf;
- **Pușcașu V.**, *Universitatea vârstei a treia: indicator al unui alt tip de societate*, Universitatea "Dunarea de Jos", Galați, 2012;
- **Randel J. et al.**, *The ageing and development report: poverty, independence and the world's older people*, Earthscan Publications Ltd., London, 1999;
- **Smith J.**, *The Fourth Age: A Period of Psychological Mortality?*, Max Planck Institute for Human Development, Berlin and Research Group of Psychological Gerontology, Department of Psychiatry, Medical School, Free University, Berlin, 2000;

- **Thane P.**, *The muddled history of retiring at 60 and 65*, New Society, 1978;

❖ Informații statistice:

- **Baza de date tempo a INS**, disponibil online la:
<http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/>;
- **Baza de data Eurostat**, disponibil online la:
<https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.

ANEXE

Tabelul nr. 1: Populația statelor membre UE-27, la 1 ianuarie 2019 și 2018

	2018	2019	Tendința
U.E. - 27	446098424	446824564	+ 726140
Austria	8822267	8858775	+ 36508
Belgia	11398589	11455519	+ 56930
Bulgaria	7050034	7000039	- 49995
Cehia	10610055	10649800	+ 39745
Cipru	864236	875899	+ 11663
Croația	4105493	4076246	- 29247
Danemarca	5781190	5806081	+ 24891
Estonia	1319133	1324820	+ 5687
Finlanda	5513130	5517919	+ 4789
Franța	66918941	67012883	+ 93942
Germania	82792351	83019213	+ 226862
Grecia	10741165	10724599	- 16566
Irlanda	4830392	4904240	+ 73848
Italia	60483973	60359546	- 124427
Letonia	1934379	1919968	- 14411
Lituania	2808901	2794184	- 14717
Luxemburg	602005	613894	+ 11889
Malta	475701	493559	+ 17858
Olanda	17181084	17282163	+ 101079
Polonia	37976687	37972812	- 3875
Portugalia	10291027	10276617	- 14410
România	19530631	19414458	- 116173
Slovacia	5443120	5450421	+ 7301
Slovenia	2066880	2080908	+ 14028
Spania	46658447	46937060	+ 278613
Suedia	10120242	10230185	+ 109943
Ungaria	9778371	9772756	- 5615

Sursa: prelucrare CNPV după baza de date Eurostat

Tabelul nr. 2: Vârsta mediană a populației UE-27, 2009 și 2019 (ani)

	2009	2019
U.E. - 27	41,0	43,7 ↑
Austria	41.2	43.4 ↑
Belgia	40.8	41.7 ↑
Bulgaria	42.0	44.5 ↑
Cehia	39.4	42.6 ↑
Cipru	35.5	37.7 ↑
Croația	41.7	44.0 ↑
Danemarca	40.3	41.9 ↑
Estonia	39.9	42.1 ↑
Finlanda	41.8	42.9 ↑
Franța	39.6	41.8 ↑
Germania	43.7	46.0 ↑
Grecia	40.7	44.9 ↑
Irlanda	33.6	37.7 ↑
Italia	43.0	46.7 ↑
Letonia	40.2	43.5 ↑
Lituania	39.9	44.1 ↑
Luxemburg	38.7	39.5 ↑
Malta	39.5	40.0 ↑
Olanda	40.3	42.7 ↑
Polonia	37.5	41.0 ↑
Portugalia	40.8	45.2 ↑
România	40.1	42.5 ↑
Slovacia	36.6	40.6 ↑
Slovenia	41.2	44.0 ↑
Spania	39.4	44.0 ↑
Suedia	40.7	40.5 ↑
Ungaria	39.6	43.0 ↑

Sursa: prelucrare CNPV după baza de date Eurostat